ՀՈՐԵՔՏԱՍՆԵՐՈՐԴ — ՏԱՐԻ — ԹԻՒ — 742 — ՇԱԲԱԹ — 23 — ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1865

ՄԱՄՐԱ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆ

Կ. Պոլսոյ ներ. Տարեկան 180 զՍ. Արծաթ
,, ,, Վեցամսեայ 100 ,, ,,
,, ,, Եռամսեայ 60 ,, ,,
Դուռսուրց ներ. Տարեկան 200 ,, ,,
,, ,, Վեցամսեայ 110 ,, ,,
Մէկ թիւը՝ Մեծ թերթ 3 ,, ,,
,, Փոքր ,, 1 ,, ,,
Փոխանակման տոպրակ 2 դուրուշ է:

ՊԱՅՄԱՆ

Բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, եւ սահմանուած է 1 տարուայ համար 18 Լեւ. եւ 6 ամսոյ համար 10 Լեւ։
Դուրս գացած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ ամէն կամ որ եւ իցէ գրութիւն՝ Խմբագիր=Տնօրէնին պիտի ուղղուի, եւ համար ծախքն ալ դրկողին վրայ է։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ինչպէս որ մեր չորեքշաբթի առաւօտեան թերթովը ծանուցեր ենք, Մեքսիկայի խնդիրը պահ մը միտքերը զբաղուեց և Մերիկայի մեծ հասարակապետութեան ու Եւրոպայի ամենէն զօրաւոր կայսրութեան մէջ պատերազմ մը բացուելու կասկածներ առաւ։ Սակայն որ Հիւսիսային Մշնկիթը դրեր է թէ Գաղղիոյ կայսրը Եգիպտոսի մէջ սեւերու բանակ մը կը ժողվէ Մեքսիկա զրկելու համար, ուստի Սիւեզի մէջ լուր տարածուեր է թէ Գ. Միւրրա պաշտօնական կերպով ծանուցեր է Թիւլերիի արքունեաց, որ եթէ Մեքսիկա նոր զորք զրկուի, երկու կառավարութեանց մէջ գրժտութիւնն անհրաժեշտ պիտի ըլլայ։ Զրդիցուլիր տարաւին թէ արդեօք Գ. Միւրրա ստուգիւ այնպիսի բացարձակ հրաւէր մ'ըրած է Կայսեր կառավարութեան, հրաւէր մը զոր եռքէն առնուած լուրերը սուտ կը հանեն, բայց սա միայն հաւատաւոր է որ Գաղղիա Եգիպտոսի մէջ զորք ժողված չէ, այլ ինչպէս որ քանի մը թերթեր կը ծանուցանեն, քանի մը հարիւր գործաւորներ վարձել տուեր է Վերա-Քրուզ նաւահանգիստը մաքրելու համար։ Սակայն այս լուրերը ինչ արժէք ալ որ ունենան, Միացեալ-Նահանգաց մէջ հասարակաց կարծիքը ստատիկ հակամիտութիւն ցոյց կուտայ Մոնրոյ սկզբունքը գործադրել տալու և ուրախութեամբ կընդունի եթէ նախագահը պատերազմ հրատարակէ Մեքսիկայի կայսեր դեմ։ Միւս կողմանէ Պրանթ, Շ. Երման և Շերիտանի պէս ժողովրդական մեծ համբաւ վայելող անուանի զօրագլուխներ իրենց փափաքը չեն ծածկեր գործ ձեռք բալմնդուց բանակաց գլուխ կանգնելով Մեքսիկայի վրայ արշաւելու։ Բարեբաղդաբար Սշնկիթի կառավարութիւնը մինչև հիմայ վերջին ասոնցմէ խոհեմութիւն և խաղաղասիրութիւն ցոյց կուտայ, գինուորական զօրու թիւնները շարունակ կը նուազեցնէ, տարտայման քանակութեամբ մը հատած ազգային պարտքը վճարելու կաշխատի, և հարաւային նահանգաց տահմանագրական օրինաւոր վարչութիւնը դարձեալ կազմելու կը բաղձի։ Այս դարձուածները ցոյց կուտան որ առ այժմ Մերիկայի կառավարութիւն չունի, բայց որովհետև իր քաղաքականութիւնն ազգային ժողովը կուգէ, ուստի նախագահին միտքն իր ազգային ժողովոյն ուղղած պատգամախօսութիւնէն պիտի տեսնուի, և մինչև այն ատեն լուսած գրոյցները մեծ կարևորութիւն մը չեն կրնար ունենալ։

Հարաւային Ծովամարտիներուն տուած ֆեասին հատուցումը պահանջելու համար լուր Ռուսիոյ և Գ. Սատմի մէջ եղած թղթակցութիւնը, որուն քաղուածը մեր պրաքին լուրերուն մէջ կը հրատարակենք, առ այժմ իր կարևորութիւնը կորուսած է լուրս Բալմերսթընի մահուամբը, և անգլիական լրագիրները նոր կազմուելիք պաշտօնէից քաղաքականութեան վրայ զբաղած են։ Երբէն ծանուցած ենք լուրս Ռուսիոյն պաշտօնէից գլուխն անցնիլը և լուրս Բրաբէնտնի ալ արտաքին գործոց պաշտօնեայ անուանիլը։ Բանի մը լրագիրներ կըսեն թէ Գաղղիոյ և Անգլիոյ դաշնակցութեան առանցքն էր լուրս Բալմերսթընի, որ թեպետ շարունակ Գաղղիոյ դեմ կասկածոտ գիրք մը լրս-նելէ ետ չկենցաւ, բայց և այնպէս երկու ազգաց մէջ թշնամութիւն չի յարուցանելու ջանացիր և Նարոլէոն կայսեր բարեկամն էր։ Նոր ցաւակցութեան նամակ մը գրեր է Բալմերսթընի տիկնոջ։ Սակայն Աօրնիկ-Բօսթ լրագիրը կը հաստատէ թէ անգլիական կառավարութիւնն այսու հետև ալ իր արտաքին քաղաքականութիւնը չպիտի փոխէ։ Իսկ ներքին քաղաքականութեան գաղով քանի մը փոփոխութիւններ անհրաժեշտ պիտի ըլլան։ Լորա Բալմերսթընի հետ կը մեռնի նաև Ռուիներուն հին կուսակցութիւնը, և քաղաքականութեան առաջարկին վրայ Թորիներն ու ազատամիտները կը միան։ Հարկ չըկայ ըսելու թէ ժամանակն ազատամիտներուն կողմն ըլլալով, Թորիներուն ազդեցութիւնն ընկած է, ուստի ըստ ամենայն հաւանականութեանց՝ ազգային մէջ Անգլիոյ առաջին պաշտօնակալութիւնը գանձուց պաշտօնեայ Գ. Գլատսթընի պիտի իյնայ, որուն աղատամիտ գաղափարայ վրայ ուրիշ անգամներ խօսած ենք։ Արտաքին գործոց ներքին գործոց վրայ ուրիշ անգամներ խօսած ենք։ Արտաքին գործոց պաշտօնեայ Գ. Ռասլ Ամերիկայի մէջ գաւառական աւագաժողովներուն ընտրութիւններն յառաջ երթալու վրայ են, սակայն աւտարիացւոյց գերմանական մասն իր դիրքն հոգութիւնները կը շարունակէ։ Հարցանելիք ալ որ ինքնօրինութիւնը միայն իրենց համար կուզեին։ Հիմայ իրենց ընդդիմակայ Աւստրիոյ հպատակ սլաւեան ազգաց ալ, որոց թիւը 18 միլիոնի կը հասնի, հաւասար ինքնօրինութիւն տրուելը սեռնելով, անհանգստութիւն ըզգալու կսկսին։ Աւստրիոյ այս ներքին պատակաութիւններն, և իր երբեմնից անգոհացուցիչ վիճակը, Գերմանիոյ մէջ ասպարէզը բաց կը թողուն Ռուսիոյ, որուն ինքն ալ հետևելու ատիպուած է։

Հռոմի արքունեաց պատերազմական գործոց պաշտօնեայ կարգինալ Մերօտիի հրաժարականը ծանուցինք։ Հրաժարեալ կարդինալն յետադիմական եռանդը ազատամտութեան փայլ մը տուած էր արտաքին գործոց պաշտօնեայ Անթոնելլի կարդինալին։ Ուստի հիմայ կը յուսացուի թէ Իտալիոյ և Հռոմի մէջ համաձայնութիւնն առաւել գիւրին պիտի ըլլայ։ Իսկ դաղղիական զօրաց եկեղեցն եռաւ Ս. Պաղլին աշխարհական խռովաւ գահը հռոմէական ժողովրդեան դէմ կանգուն պահելու համար, կաթոլիկ ազգերն կամաւոր զինուորներ կը գրուին։ Սպանիոյ բռնակալի գահակալութեան ազաւանն ալ իր ընտանեօքը Թրիէոսթի մօտ Լարբոմա ըստուած տեղը պիտի երթայ նստի եղեր, զոր Մաքսիմիլիանոս կայսրն իրեն նուիրած է։

Յունաստանի թագաւորութիւնը դարձեալ վրդովման մէջ ինկած է։ Երբեմնից ի նեղ վիճակէն ազատելէ, կառավարութեան պաշտօնեայներն առաջարկեր են երեսփոխանաց ժողովին որ արտաքին պարտուց վճարման համար տուգանաց վրայ առուրք մը դրուի։ Այս առաջարկութիւնը խռովութեանց պատճառ եղեր է։ Պաշտօնեայք ճամբարներու շինութեան վրայ ալ առաջարկութիւն մը ներկայացուցեր են, բայց Ազգային ժողովը զայն մերժելուն համար հրաժարական տուեր են։ Թագաւորը Գ. Գուլիարիսը պարտաւորեցուցեր է հրաժարիլ, անոր յանձներ է նոր կազմուելիք պաշտօնէից ժողովին նախագահութիւնը։ Գ. Գուլիարիս ազատ չէր է թագաւորին որ իր Սենատորը, Սբօնէք կոմսը՝ հեռացնէ։ բայց թագաւորն ինչ մոքի վրայ ըլլալը դեռ յայտնի չէ։

Թեանց առջև իր զինքն չընելը ցոյց տալով, յայտներ է թէ գերմանական աւտարաժողովին պիտի բողոքէ։

Գ. ոը Գիզմարք, զոր իր կուսակիցները Գերմանիոյ Հաւուրը կանուանեն, Գիարիցի մէջ ժամ մը տեսութիւն ըրեր է Նարոլէոն կայսեր հետ, և Փարիզէն դարձած ատեն դարձեալ տեսութիւն պիտի ընէ եղեր։ Սակայն ըստ ինքեան ոչինչ դէպք մ'է զոր հեռագիրքն ամեն կողմ կը հաղորդէ, և ամեն եւրոպական օրագիրները Բրուսիոյ առաջին պաշտօնակալին վրայ կը խօսին, վասն զի իր քաղաքականութիւնը երթալով յաջողութիւն կը գտէ, և գերմանական միութեան հետամուտ եղող ազատամիտներն անոր մօտենալու կսկսին հիմա։

Աւստրիոյ տէրութիւնը 60 միլիոն ֆիորինի նոր փոխառութիւն մ'ըրեր է Ռոշիլտի միջոցաւ, իսկ խորհրդարանին անուանած ելուծմէց յանձնաժողովն հրաժարական մատուցեր է, զոր կայսրը չընդունելով ետ առնելուտեր է։ Հունգարիոյ և Զոհեմիոյ մէջ գաւառական աւագաժողովներուն ընտրութիւններն յառաջ երթալու վրայ են, սակայն աւտարիացւոյց գերմանական մասն իր դիրքն հոգութիւնները կը շարունակէ։ Հունգարացիք ալ որ ինքնօրինութիւնը միայն իրենց համար կուզեին, հիմայ իրենց ընդդիմակայ Աւստրիոյ հպատակ սլաւեան ազգաց ալ, որոց թիւը 18 միլիոնի կը հասնի, հաւասար ինքնօրինութիւն տրուելը սեռնելով, անհանգստութիւն ըզգալու կսկսին։ Աւստրիոյ այս ներքին պատակաութիւններն, և իր երբեմնից անգոհացուցիչ վիճակը, Գերմանիոյ մէջ ասպարէզը բաց կը թողուն Ռուսիոյ, որուն ինքն ալ հետևելու ստիպուած է։

Հռոմի արքունեաց պատերազմական գործոց պաշտօնեայ կարդինալ Մերօտիի հրաժարականը ծանուցինք։ Հրաժարեալ կարդինալն յետադիմական եռանդը ազատամտութեան փայլ մը տուած էր արտաքին գործոց պաշտօնեայ Անթոնելլի կարդինալին։ Ուստի հիմայ կը յուսացուի թէ Իտալիոյ և Հռոմի մէջ համաձայնութիւնն առաւել գիւրին պիտի ըլլայ։ Իսկ դաղղիական զօրաց եկեղեցն եռաւ Ս. Պաղլին աշխարհական խռովաւ գահը հռոմէական ժողովրդեան դէմ կանգուն պահելու համար, կաթոլիկ ազգերն կամաւոր զինուորներ կը գրուին։ Սպանիոյ բռնակալի գահակալութեան ազաւանն ալ իր ընտանեօքը Թրիէոսթի մօտ Լարբոմա ըստուած տեղը պիտի երթայ նստի եղեր, զոր Մաքսիմիլիանոս կայսրն իրեն նուիրած է։

Յունաստանի թագաւորութիւնը դարձեալ վրդովման մէջ ինկած է։ Երբեմնից ի նեղ վիճակէն ազատելէ, կառավարութեան պաշտօնեայներն առաջարկեր են երեսփոխանաց ժողովին որ արտաքին պարտուց վճարման համար տուգանաց վրայ առուրք մը դրուի։ Այս առաջարկութիւնը խռովութեանց պատճառ եղեր է։ Պաշտօնեայք ճամբարներու շինութեան վրայ ալ առաջարկութիւն մը ներկայացուցեր են, բայց Ազգային ժողովը զայն մերժելուն համար հրաժարական տուեր են։ Թագաւորը Գ. Գուլիարիսը պարտաւորեցուցեր է հրաժարիլ, անոր յանձներ է նոր կազմուելիք պաշտօնէից ժողովին նախագահութիւնը։ Գ. Գուլիարիս ազատ չէր է թագաւորին որ իր Սենատորը, Սբօնէք կոմսը՝ հեռացնէ։ բայց թագաւորն ինչ մոքի վրայ ըլլալը դեռ յայտնի չէ։

---

* Մայրաքաղաքիս Լեվանթ Հերալտ լրագրին կըսէ թէ Բ. Դրան հաւանութիւնը միայն բժշկական յանձնաժողովի մը վրայ կը կայանայ առանց քաղաքական կերպարանք մ'ունենալու։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ր. ԴՈՒՈՒՆ

ՕԳՈՍՏ. 23Ի ՀԻԿԻԶԵԼՈՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁԵՆԱԺՈՂՈՎ

Եկէց առաջ հրատարակուած ծանուցումի մը հիմանցելոյ համար բացուած սուտագրութեանց գոյուելուն և հաւաքեալ նուիրոյ բաշխման ընկերութեան ոչինչ դէպք մ'է զոր հեռագիրքն ամեն կողմ կը հաղորդէ, և ամեն եւրոպական օրագիրները Բրուսիոյ առաջին պաշտօնակալին վրայ կը խօսին, վասն զի իր քաղաքականութիւնը երթալով յաջողութիւն կը գտէ, և գերմանական միութեան հետամուտ եղող ազատամիտներն անոր մօտենալու կսկսին հիմա։

Աւստրիոյ տէրութիւնը 60 միլիոն ֆիորինի նոր փոխառութիւն մ'ըրեր է Ռոշիլտի միջոցաւ, իսկ խորհրդարանին անուանած ելուծմէց յանձնաժողովն հրաժարական մատուցեր է, զոր կայսրը չընդունելով ետ առնելուտեր է։ Հունգարիոյ և Զոհեմիոյ մէջ գաւառական աւագաժողովներուն ընտրութիւններն յառաջ երթալու վրայ են, սակայն աւտարիացւոյց գերմանական մասն իր դիրքն հոգութիւնները կը շարունակէ։ Հունգարացիք ալ որ ինքնօրինութիւնը միայն իրենց համար կուզեին։ Հիմայ իրենց ընդդիմակայ Աւստրիոյ հպատակ սլաւեան ազգաց ալ, որոց թիւը 18 միլիոնի կը հասնի, հաւասար ինքնօրինութիւն տրուելը սեռնելով, անհանգստութիւն ըզգալու կսկսին։ Աւստրիոյ այս ներքին պատակաութիւններն, և իր երբեմնից անգոհացուցիչ վիճակը, Գերմանիոյ մէջ ասպարէզը բաց կը թողուն Ռուսիոյ, որուն ինքն ալ հետևելու ստիպուած է։

Հռոմի արքունեաց պատերազմական գործոց պաշտօնեայ կարդինալ Մերօտիի հրաժարականը ծանուցինք։ Հրաժարեալ կարդինալն յետադիմական եռանդը ազատամտութեան փայլ մը տուած էր արտաքին գործոց պաշտօնեայ Անթոնելլի կարդինալին։ Ուստի հիմայ կը յուսացուի թէ Իտալիոյ և Հռոմի մէջ համաձայնութիւնն առաւել գիւրին պիտի ըլլայ։ Իսկ դաղղիական զօրաց եկեղեցն եռաւ Ս. Պաղլին աշխարհական խռովաւ գահը հռոմէական ժողովրդեան դէմ կանգուն պահելու համար, կաթոլիկ ազգերն կամաւոր զինուորներ կը գրուին։ Սպանիոյ բռնակալի գահակալութեան ազաւանն ալ իր ընտանեօքը Թրիէոսթի մօտ Լարբոմա ըստուած տեղը պիտի երթայ նստի եղեր, զոր Մաքսիմիլիանոս կայսրն իրեն նուիրած է։

Յունաստանի թագաւորութիւնը դարձեալ վրդովման մէջ ինկած է։ Երբեմնից ի նեղ վիճակէն ազատելէ, կառավարութեան պաշտօնեայներն առաջարկեր են երեսփոխանաց ժողովին որ արտաքին պարտուց վճարման համար տուգանաց վրայ առուրք մը դրուի։ Այս առաջարկութիւնը խռովութեանց պատճառ եղեր է։ Պաշտօնեայք ճամբարներու շինութեան վրայ ալ առաջարկութիւն մը ներկայացուցեր են, բայց Ազգային ժողովը զայն մերժելուն համար հրաժարական տուեր են։ Թագաւորը Գ. Գուլիարիսը պարտաւորեցուցեր է հրաժարիլ, անոր յանձներ է նոր կազմուելիք պաշտօնէից ժողովին նախագահութիւնը։ Գ. Գուլիարիս ազատ չէր է թագաւորին որ իր Սենատորը, Սբօնէք կոմսը՝ հեռացնէ։ բայց թագաւորն ինչ մոքի վրայ ըլլալը դեռ յայտնի չէ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱԳԳԻԱ

Գ. ոը Լավալէթի լրագրաց ազդերու վրայ գաւառապետաց ուղղած չրջաբերականին պատգամները տեսնուիլ սկսան, եւ անկից ի վեր կառավարութիւնն աւելի փութաջանութեամբ ազդեր եւ ազդարարութիւններ կուտայ։ Դաղղիական լրագիր մը մը կըսէ. «Քաղաքացի մը երբ որ լրագրի մը գրածներուն պատասխանելու իրաւունքն'ի գործ կը դնէ, լրագրատէրն փաստերը հրապարակաւ հերքելու միջոց մը կը գտնէ. իսկ լրագրատէրը կրնայ միւս հակառակը պնդել պատժական օրենսդրութեան դատարաններէն դուրս չելնելով, որոց վճիռը տալը դատաստանատանց կը վերաբերի։ Բայց պաշտօնական ազդերու դէմ դրբելը մի եւ նոյն բանը չէ, վասն զի անոնց դէմ վիճել կարելի է անչուշտ, բայց երբ լրագրատէրը կը մատնէ որ իր գիմացինը գրիչէն զատ ուրիշ զօրութիւն ալ ունի, վիճելէ ետ կը մնայ կամ չկրնար ապատութեամբ վիճել։ Զիս ապտրիլ կրցողին դէմ գրիչ չեմ շարժեր, կըսէր Գամբիտ Տէ մուէլէն։ Ազդարարութիւն տուող եւ լրագրէրը գաղրեցնողին դէմ վիճելն ալ միշտ աներկիւղ չկրնար ըլլալ։»

ԱՆԳԼԻԱ

Հաւասիկ լորտ Բալմերսթընի կենսագրութիւնը որ գաւառաս պատմութեան մէջ կարևոր տեղ մը կը բռնէ։

Հէնրի Ճոն Թեմբլ, Իրլանտայի կոմսութեանց մէջ երրորդ անգամ Բալմերսթընն անուամբ եկած գերդաստանը, 1784 հոկտ. 20ին ծնած էր, հետևեալ տարի երկու օր կը մնար իր 81րդ տարին լրացընելու։ Ոչ միայն անուամբ՝ այլ եւ ծնող հայրն ալ երիտասարդ, ազատայ առաջին պաշտօնեայն Լոնդոնի համալսարանին մէջ իր բարձր ուսմունքն սկսաւ եւ Բէմպրիճի մէջ աւարտեց 1806ին, եւ քիչ մը ետքը խորհրդարանի անդամ ընտրուեցաւ։ Իր ասպարէզին առաջին տասներեքուն մէջ իր ճարտարութիւնն ու գործունէութիւնը տեսնուելով, 1807ին դեռ հազիւ 23 տարեկան, Բօրթլենտի դքսին առաջին պաշտօնատարութեան ատեն գանձատան լորտերէն մէկն եղաւ։ Հետևեալ տարին խորհրդարանին մէջ իր առաջին մեծ ճառը խօսեցաւ։ Բօքէնհամի ամրակոծութեան վերաբերեալ թղթակցութեանց ներկայացումը խնդրելու համար եղած առաջարկութեան մը դէմ, եւ քանի մ'ամիս վերջը, 1809ին պատերազմի պաշտօնեայ անուանեցաւ։ Քսան տարի այս պաշտօնը վարեց զանազան Թորի պաշտօնատարութեանց ներքեւ մինչեւ 1828։ Քսան տարի ալ անընդհատ, 1841ին մինչեւ 1831 Բէմպրիճի համալսարանը ներկայացոյց խորհրդարանին մէջ։ Սակայն այն միջոցին իր գաղափարներն ալ մեծ փոփոխութիւն կրեցին, եւ Պ. Քանինկի մահուանէն ետեւ Թորիներէն բաժնուեցաւ ու Ռիկնարտսն մօտեցաւ։ 1828էն մինչեւ 1830 մարտ, առանց պաշտօնի մնաց՝ բայց իբրեւ խորհրդարանի անդամ, մեծ ծառայութիւններ մատոյց Բիլ եւ Վէլլինկթընի պաշտօնատարաց՝ հռոմէական կաթոլիկներուն դէմ եղած արդելքները վերցընելու համար։ Նոյն միջոցին խորհրդարանին ընտրութիւնները բարեկարգելու համար լորտ Ճոն Ռըսլի ըրած առաջարկութեան ձեռնտու եղաւ, եւ Ուիկ պաշտօնատարաց ներքեւ արտաքին գործոց պաշտօնութեան հատաւ, զոր վարեց մինչեւ 1834։ Բայց քիչ ատենէն Թորի պաշտօնատարներն իշնալով լորտ Բալմերսթընն գործեալ արտաքին գործոց պաշտօնեայ եղաւ մինչեւ 1841։ Այս վեց տարուան չրջանին մէջ ստացաւ իր եւրոպական հռչակը, եւ «Արեւելեան խնդրին» իր ձեռօք Անգլիոյ ազգային քաղաքականութեան կարգն անցաւ։ Լորտ Բալմերսթընն Գաղղիոյ ընդդիմութիւնն'ի գերեւ հանելով Ցաճկատանը Մեհմէտ Սալի ձեռամբ բաժնուելու վտանգէն ազատեց, եւ Լոնտրայի մէջ չորս տէրութեանց դաշնակցութիւն մը հաստատեց, որով 1840ին Աստրեատանը Եգիպտոսի փոխարքային ձեռքէն առնուելով Սուլթանին ետ տրուեցաւ, եւ նոյն իսկ Ռուսիա իր հին քաղաքականութեան հակառակ Օսմանեան տէրութեան ամբողջութիւնը պաշտպանելու հարկադրեցաւ։ 1846ին լորտ Բալմերսթընն դարձեալ արտաքին գործոց պաշտօնեայ անուանեցաւ լորտ Ճոն Ռըսլի ներքեւ։ 1848ի փոթորկալից ժամանակները ցոյց տուած տեսիլեղ ու անաչառ քաղաքականութիւնը՝ չատ մը Մէթէրնիքեան հնաբէր քաղաքագիտաց դայթակղութեան պատճառ եղաւ։ 1851ին լորտ Բալմերսթընն փութաց Լուի Նաբոլէոն իշխանին դահակալութիւնը ճանչնալու, ինչպէս որ անկից առաջ ալ Գաղղիոյ հասարակապետութիւնը ճանչնար էր. բայց այս պատճառաւ իր պաշտօնակցաց եւ իր մէջ անհամաձայնութիւն երեւելով հրաժարական տուաւ։ Հետևեալ տարին լորտ Աբերտինի պաշտօնատարութեան ներքեւ ներքին գործոց պաշտօնեայ բլլալով մեծ ժողովրդականութիւն ստացաւ։ Լորտ Բալմերսթընն չատ բարձր պաշտօնէր վարած էր. բայց տակաւին մեծ պաշտօնէից նախագահ եղած չէր մինչեւ 1855 փետր. 7, երբ խորհրդարանը Գրիմի պատերազմին գործերուն անօրէնութեանցը չհանելովը Ռոպերթ Բիլի կուսակից պաշտօնեայք ինկան, եւ լորտ Բալմերսթընն առաջին պաշտօնէութեան հատաւ։ Բայց՝ Մէպլէտ Փարիզի հաշտութիւնը դժգոհութիւն կը պատճառէր, վասն զի պատերազմն այն ատենն հասած էր որ չարունակութիւնը կրնար աւելի մեծ օգուտներ բերել, լորտ Բալմերսթընն կրցաւ իր պաշտօնը պահել մինչեւ 1858. երբ Օրսինիի գաւադրութեան առթիւ Նարոլէոն կայսրը գաւադրաց դէմ բրած առաջարկութիւնը խորհրդարանին մէջ մերժուելով հրաժարական տուաւ, եւ լորտ Տերպի ու Թորիներն անցան իր տեղը։ Այս պարագայիս մէջ նոր ընտրութիւնները վրայ գալով՝ ընտրութեան իրաւունքը խնդիրը յառաջ տանելու խոստմամբ նոր խորհրդարանը կազմուեցաւ։ Թորի պաշտօնէից նոր նպատակաւ ներկայացուցած առաջարկութիւնը մերժուելով հրաժարական

գաւին եւ լորտ Բաֆֆէրինի դարձեալ առաջին պաշտօնեայ անուանեցաւ ընտրութեան իրաւունքը բարեկարգելու խոստմամբ, զոր կատարելու համար պէտք եղած ջանքը չբրաւ։ Բայց միւս կողմանէ մեծ ծառայութիւններ մատոյց իր հայրենեաց, որոց մէկն ալ Ամերիկայի պատերազմին առեն խաղաղութիւնը հաստատ պահելն եղաւ։ Լորտ Բաֆֆէրինի իր երիտասարդութեան առեն նորաձեւութեան հետամուտ եւ կիրթ ախորժակաց տէր էր, եւ իր խոր ծերութեան մէջ ալ միր եւ զործունեայ։ 1839ին ամուսնացած էր լորտ Մէլբորնի քոյրը Քաուբրր տիկնոջ հետ որ Քաուբրր կոմսին այրին էր, բայց զաւակ չունենալուն Բաֆֆէրինի գերակուռութիւնն ալ իրեն հետ կը վերջանայ։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Միացեալ-Նահանգաց Լոնդրայի դեսպան Պ. Ատամսի եւ լորտ Ռըսըլի մէջ տեղի ունեցած դեսպանական թղթակցութիւնը հինգ երկար նամակներէ կը բաղկանայ, որոց քաղուածը տալ հարկ կը համարինք՝ իբրեւ համադրային իրաւանց պատկեր մը, եւ որոց վրայ պէտք է տեղեկութիւն ունենալ քանի որ այս կարեւոր խնդիրը տակաւին փոթորկալից կրնայ։

Պ. Ատամս լորտ Ռըսըլի կը ծանուցանէ (1865 մարտ.7) թէ Բիւ Ժանէյրոյի (Բրազիլիոյ) մէջ նստող Միացեալ-Նահանգաց հիւպատոսն առ Պ. Սիւրրատ ուղղած մէկ նամակը լուր կուտայ թէ Շէնանտուանամբ հարաւային մէկ ծովատապակ չոգենաւը մեծ վնասներ կուտայ ամերիկայի վաճառական նաւերու, որոցմէ հինգ հատ ընկղմեր է։ Պ. Ատամս Թագուհւոյն կառավարութեան Միացեալ Նահանգաց նկատմամբ ունեցած բարեկամութիւնը ճանչնալով, յայտարարութիւն կընէ թէ անդրկիրեցիներն ամեն տեսակ ձեռնտուութիւն տուած են հարաւային ապստամբաց։ ուստի կը յարէ թէ իր կառավարութիւնը Մեծն-Բրիտանիան միայն կը ճանչէ անոնց ծովապատակաց ծնունդ տուող ու մնուցանող։ Առանց ընթացք մ'ուրիշ նը պատակ չկրնար ունենալ բայց եթէ Միացեալ-Նահանգաց ծովային վաճառականութիւնը կործանել։ Անդրկիրեցի կառավարութիւնը չէր կրնար հարաւայիններն իբրեւ պատերազմող ծովային տէրութիւն մը ճանչել՝ քանի որ նաւատորմիղ չունէին։ Իսկ 'ի հաստատութիւն իր առարկութեանց Պ. Ատամս ներքնակեալ երկու դրրուած կը ղրկէ լորտ Ռըսըլի, որոց առաջինը՝ Բիւ Ժանէյրոյի հիւպատոսին նամակն է, զոր վերը յիշեցինք, եւ երկրորդը ամերիկացւոց Անդրկիրեցի ծախու առած նաւերուն ցուցակը։ Այս ցուցակէն կը տեսնուի որ ամերիկացիք Անդրկիրեցի տարին առ առաւելն 41 նաւ ծախու առած են, իսկ պատերազմին տասն այս թիւը տարին 135ի հասնելէ եւ 1863ին մինչեւ 388ի երթալ է։

Լորտ Ռըսըլ կը պատասխանէ (1865 մայիս 4) թէ առանց հարաւայնոց պատերազմող (Պելլիժերան) ըլլալը ճանչելու՝ Միացեալ Նահանգաց նախագահը չէր կրնար 1861 տարիւ 19ին հարաւային եօթ նահանգաց ծովային պաշարումը (պլոքատ) հրատարակելով չէզոք ազգաց վաճառականութիւնն արգելուլը Ասոր վրայ Անդրկիրեցի տէրութիւնը երկու ընթացք ունէր իր առջեւ կամ ծովային պաշարումը ճանչելով չէզոքութիւն պահել, եւ կամ զայն չճանչելով հարաւային նաւահանգիստներուն հետ իր հպատակաց վաճառականութիւն ընելու իրաւունքը բռնել։ Թագուհւոյն կառավարութիւնն առաջին ընթացքը բռնեց իբրեւ ամենէն աւելի իրաւացի եւ Միացեալ-Նահանգաց բարեկամական։ Արդ՝ եթէ Անդրկիրեցի հարաւայնոց նաւերը իրբեւ հէն (բիրատ) հանարէր, չէզոք ազգի մը կերպարանքը մէկ կողմ թողուլ պատերազմին մասնակից եղած պիտի ըլլար։ Իսկ Անդրկիրեցի չընուած հարաւային ծովատապակ (քորսէր) չոգենաւերուն՝ հանար, Թագուհւոյն կառավարութիւնը չէր կրնար պատասխանատու ըլլալ, ինչպէս որ 1818—19ին Միացեալ—Նահանգաց կառավարութիւնը պատասխանատու եղած չէր Սպանիոյ եւ Բարթուկալի, երբ այս երկուքին ազգութեանց հարաւային Ամերիկայի մէջ ունեցած դաղթականութիւններն ապըստամբած էին, եւ երբ Միացեալ—Նահանգաց նաւահանգիստները չընուած նաւերմեծ վնաս տուին Սպանիացի եւ Բարթուկալցի վաճառական նաւերու։ Եթէ Անդրկիրեցի իր հպատակաց չընուած նաւերուն համար պատասխանատուութիւն ունենար, հետեւաբար ոչ միայն ամեն անդրկիրեցի նաւահանգիստ, այլեւ ամեն անդրկիրեցի զինուորներ եղած եւ հարաւայնոց ձեռքը գործածուած զէնքերուն համարյալ պատասխանատու պիտի ըլլար։ Բայց Թագուհւոյն կառավարութիւնը չէզոքութեան անդրանքը յարգած էր, եւ հարաւայնոց ծովապատակները անդրկիրեցի նաւահանգիստներու մէջ իրբեւ վաճառականներ չընուած են։

Պ. Ատամս իր երկրորդ նամակին մէջ (մայիս 20) լորտ Ռըսըլի առարկութիւնները կը հերքէ, եւ կը ճգնի հաստատել թէ Անդրկիրեցի կառավարութիւնը չէզոքութեան իրաւունքը բռնաբարեց, վասն զի, կըսէ, տէրութիւն մը չկրնար ծովու վրայ պատերազմող համարուիլ՝ քանի որ իր նաւահանգիստներէն պատերազմական նաւ մը հանած չէր։ Հարաւայինք իրենց ծովապատակ նաւերն Անդրկիրեցի չունեցին. անոնց չմնաւելէն ետեւ Պ. Ատամս անմիջապէս իմաց տուաւ լորտ Ռըսըլի թէ ինչ նպատակաւ չմնուած են. բայց Անդրկիրեցի կառավարութեան դարձակալները թող տուին կամ աչք դոցեցին որ այն նաւերը փախչին։ Լորտ Ռըսըլ հետադրով բրիտանական նաւահանգիստներուն հրաման տուաւ որ զանոնք բռնեն, բայց երբ ծովապատակները սկսան ծովու վրայ Միացեալ—Նահանգաց վաճառականներուն ընկղմել, այնուհետեւ անդրկիրեցի նաւահանգիստներուն մէջ ո՛չ միայն չբռնուեցան, այլ եւ պատուով ալ ընդունուեցան իբրեւ պատերազմող տէրութեան մը նաւեր։ Անդրկիրեցի կառավարութիւնն ասով ալ չբաւականանալով Ռիչմընդի իշխանութեանց հետ դեսպանական բանակցութեանց ալ մտաւ, որպէս զի անոնց հաւանութիւնն ստանայ 1836ի դաշնագրութեան չորս կէտերուն։ Այս ընթացքը քաջալերուաւ ազատամէաց իրենց յանդուգն քաղաքականութիւնն յառաջ տանելու։ Պ. Ատամս երկարօրէն կը հաստատէ նաեւ թէ 1816ին Միացեալ—Նահանգաց Սպանիոյ եւ Բօրթուկալի նկատմամբ բռնած ընթացքը չէր կրնար ներկայ պարագայից մէջ օրինակ առնուիլ։ Նախ վասն զի մէկուն ապօրինաւորութիւնը չէր կրնար միւսի մ'ապօրինաւոր ընթացքն արդարացնել, երկրորդ՝ Միացեալ—Նահանգաց կառավարութիւնը յիշեալ երկու տէրութեանց իրաւացի պահանջումները ճանչելով զանոնք դոն ըրած էր։

Լորտ Ռըսըլ ասոր կը պատասխանէ (օգոստոս 30ին) թէ երբէք ապստամբութիւն մը հարաւայնոց պէս կատարեալ կազմութիւն մ'ունեցած չէր, եւ թէ Թագուհւոյն կառավարութիւնն իրաց ընթացեանն թէ հիւսիսայիններն եւ թէ հարաւայինները զատ զատ պատերազմող տէրութիւն ճանչելու ստիպուելով իր չէզոքութեան պարտաւորութիւնները ճշդիւ կատարած էր ըստ տրամադրութեան անդրկիրեցի ոստմանդրութեան։ Թագուհւոյն կառավարութիւնն իրաւասութիւն չուներ իր հպատակաց մանաւոր ընթացքը լրտեսելով անոնց չմնած կամ ծախած նաւերը բռնութեամբ դրաւելու։ Ուստի չորս տարուան քաղաքային պատերազմին ժամանակ իր ընթացքն ամբաստանելու եւ հատուցումներ պահանջելու իրաւունք եւ տեղիք չի կայ։

Պ. Ատամս իր վերջին (սեպտ. 18) նամակին մէջ մեծ ճարտարութեամբ կը հերքէ լորտ Ռըսըլի առարկութիւնները, եւ երկարօրէն կը խօսի չէզոք ազգաց պարտաւորութեանց վրայ, զորս հարկ չենք համարիր յառաջ բերել։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ինչպէս արդէն ծանուցուած էր, երէկ՝ ուրբաթ՝ Ընդհանուր ժողով գումարեցաւ Գ. ալաթիոյ Ս. Լուսաւորչի եկեղեցին, ուր եօթանասուն եւ մէկ երեսփոխանք ներկայ էին։ Ժամը 7ին առեանը բացուեցաւ Փոխ-առեղեալ Մեծ. Ռուսինեան էֆէնտիի առենադիրութեամբ։ Նախ՝ Ս. Նախագահն համառօտ առենաբանութեամբ մը երեսփոխանաց աչքին առջեւ դրաւ ազգային գործոց թշուառ վիճակը, եւ յորդոր կարդաց անտարբերութեան վերնասակար ոգին մէկ կողմ դնելով ազգասիրութեան ուխտը նորոգելու, եւ ազգային ժողովները կազմելով իւրաքանչիւր ոք իր պարտականութեանց կատարման փոյթ ունենալու։

Նախորդ նստին առենադրութիւնը կարդացուելով վաւերանալէ ետեւ, Մեծ. առենադիր էֆէնտին առաջարկութեան հաւանման ժողովը որոշեց որ ինդրոյց կարդը պահուի։ Ուստի՝ վերջին երեսփոխանական ընտրութեանց տեղեկագիրը՝ զոր Ս. Նախագահն իր կողմանէ ուղղած էր Ընդհանուր ժողովոյ դիւանին, կարդացուելով նմանապէս փաւերացաւ։

Մեծ. առենադիր էֆէնտին ծանոյց թէ ըստ Սահմանադրութեան դիւանին երկամեայ պաշտօնը լրացած ըլլալով պէտք է որ նորէն ընտրուի, ուստի իր եւ անդամակցաց կողմանէ հրաժարական տուաւ։

Ժողովն ուշադրեց որ այս ընտրութիւնը շաբթուս մէջ ըլլայ եւ իւրաքանչիւր երեսփոխանք իրենց քուէները Ս. Նախագահին զրկեն։ Յետոյ կարդը Գ. ժողովին ներկայ կացութեանը դալով, Մեծ. առենադիր էֆէնտին յայտարարութիւն ըրաւ թէ գանազան պատճառներով տասն և՝ չորս անդամ հրաժարական տուած են։ Մեծ. Սահմանադրական պէյն առաջարկեց որ առանց հրաժարականաց պատճառները քննելու, Գ. ժողովոյ դժուարութեանց դարմանին վրայ խորհուի։ Մեծ. Զարեկեան Սարգիս էֆէնտին ծանոյց որ եթէ Ժողովը Գ. ժողովոյ բրոջքաղէս նորէն ընտրել կորոշէ, ինքնայ ատենադրէս ընտրել կորոշի, ինչպէս ամիս մը առաջ ալ հրաժարած են։ Ժողովն ամրոջքաղէս ընտրելու որոշում առաւ։

Մեծ. Սահակեան պէյը ցոյց տուաւ այն առեն թէ Գ. ժողովն անկարողութեան մէջէ իր անդամոց իրարու յարմար և համաձիւռ անձինք չընտրելուն պատճառաւ։ Ուստի, ըսաւ, քանի որ ընտրութիւնները Սահմանադրութեան համաձայն կերպով պիտի ըլլան, Ընդ. ժողովը չի՞ կրնար այնպիսի եղանակ մը ընդունիլ, որ Գ. ժողովին մէջ համաձայնութիւն յառաջ բերէ։ Ուստի սոյն նպատակաւ կառաջարկէ որ Ընդ. ժողովն իր վստահութեանն արժանի եւ ինք անձինք ընտրելով, անոնց յանձնէ Գ. ժողովին համար կրկնապատիկ թուով ընտրելեաց ցուցակ մը պատրաստել, և ըստ այնմ ընտրութիւն ընէ, ազատ ըլլալով միանգամայն նոյն ցուցակէն դուրս ուզածն ընտրելու։

Մեծ. Աբրահէն էֆէնտին դիտողութիւն ըրաւ թէ Գ. ժողովոյ դժուարութեանց պատճառը միայն անհամաձայնութիւնը չէ։ Պաշտօնի չափազանցութիւնը միշտ վնասակար է։ Գաղաքական ժողովին պաշտօնը Սահմանադրութեան մէջ նոյն իսկ Պատրիարքի պաշտօնն է։ Բայց Ընդ. ժողովը շատ անգամ Գ. ժողովին գործերուն միջամտութիւն ընելով՝ արդելք կըլլայ անոր ընթացքը։ ուստի պէտք է որ առաջ իր անոր հետ ունեցած յարաբերութիւններն որոշէ։

Մեծ. Սուրէնեան Յովհաննէս էֆէնտին այս առաջարկութիւնը Սահմանադրութեան վերաքննութեան ժամանակին թողուլ արժան համարեցաւ։

Մեծ. Բարունակ պէյ։ —Ներկայ վիճակին մէջ ի՞նչ միջոց որ խորհուի, ազգային Պարտութիւնը դարձեալ կարդ 'ի կաղ պիտի ընթանայ։ Ընդ. ժողովը խոչընդոտ է Գ. ժողովին ընթացքը, այլ Սահմանադրութիւնը, որուն վերաքննութիւնը պէտք է անյապաղ ընել։

Մեծ. Փանոսեան Պարապետ էֆէնտի։ — Գ. ժողովն այս կերպով իր պարտքը չկրնար գործադրել։ Ժամանութիւնն անկարելի է։ Բատ իրեն՝ Գ. ժողովոյ անդործութեան բուն պատճառն այն է որ ամեն մէկ անդամ իրեն համար զբաղմունք ունի, և շաբաթն անդամ մը քանի մը ժամ նիստ ընելով երեք միլիոն ազգի մը գործը չի տեսնուիր։

Մեծ. Նէվուլեան Յովակիմ էֆէնտին ընտրելեաց ցուցակի առաջարկութիւնը հակառահմանադրական կը գտնէ, և կառաջարկէ որ Գ. ժողովն առաջուան պէս կազմուելով Սահմանադրութեան վերաքննութիւնն ըլլայ։

Ս. սեմ. Եղանթոն Գրիգոր էֆէնտի։ —Ներկայ վիճակն ազգն անդունդին եզերքն հասուցած է, ուստի պէտք է անոր դարման տանիլ Սահմանադրութեան անմիջապէս վերաքննութեամբ։ Դուրսերէն եկած դանդատները տխուր և ցաւալի նկարագիր մը կընծայեն ազգին կացութեանը։ Այս ընթացքն անտանելի է և խղճի մտօք համոզուած է որ այս կերպով ամենեւին բան մը չըլլար։ Գ. ժողովին կազմութիւնը սահմանադրական սկզբանց համեմատ է, այլ հին դրութեան վրայ կը յենուի։ Առաջ Ընդ. երեսփոխանական ժողով չկար, անոր համար զանազան դասերէ անձինք դրուած էին Գերագոյն ժողովին մէջ, և Սահմանադրութեան հեղինակներն ալ նոյն դրութեան հետեւելով նոր գլեսի մը վրայ հին կարիսան մը դրածի պէս եղան։ Սահմանադրական վարչութիւններն այսպիսի կազմութիւն մը չունին, այլ երեսփոխական ժողովոյն առջեւ պատասխանատու պաշտօնատարաց կը յանձնուին ազգային գործերը։ Մեր Գ. ժողովին մէջ տեսնուած վէճերն ուրիշ ազգաց գործադիր ժողովներուն մէջ տեսնուած չեն։

Մեծ. Փանոսեան Պարապետ էֆէնտին երկու բան կառաջարկէ։ 1. Եթէ կարելի է՝ այժմէն Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը սկսիլ։ 2. Չորս հոգիէ բաղկացեալ թաղական մը դրածադիր յանձնաժողով մը կազմել։ Պատրիարքանը, որ ամեն օր գումարուելով դրած տեսնէ։

Այս առաջարկութիւնը չընդունուեցաւ։

Կ. Ս. Իւթիւճեան։ —Սահմանադրութեան մէջ փոփոխութեան կարօտ կարեւոր կէտեր գտնուելն արդէն փորձով զգալի եղած է, և ոչ ոք կրնայ ժխտել։ բայց սահմանադրութեան որոշած պայմանաժամէն առաջ՝ որուն տասնեւհինգ ամիս մնացած է, վերաքննութիւն ընելը՝ այնպիսի սիկզբ կամ օրինակ մը հաստատել է, որ ապագային համար դէշ հետեւանքներ կրնայ ունենալ։ փոխն ալ երկրորդ և թերեւս տարին անգամ մը սահմանադրութիւնը վերաքննութեան և փոփոխութեան ենթակայ ընելու դուռ կը բացուի։ Աւելի դաս, եթէ այսօր վերաքննութեան սկսուի, թերեւս տարիէ մը չմնար։ և մինչեւ տարի մը դարձեալ հարկ է որ վարչութիւնը սոյն դրութեամբ շարունակէ։ Ուստի աւելի լաւ օրինաւոր է սահմանադրութեան վերաքննութիւնն իր սահմանեալ ժամանակին թողուլ, ներկայ վիճակին հնարաւոր դարմանը խորհիլ՝ առանց սահմանադրութեան դուրս ելնելու, և այս դարմանն ալ՝ ըստ իրեն՝ Պ. սեմ. Սահակեան պէյին ըսած առաջարկութիւնը կը թուի, որ է իրարու հետ վարուելու և համամտութեամբ գործ տեսնելու յարմար անձանց ցուցակ մը պատրաստել առաջ՝ այնպէս ընտրել Գ. ժողովը։

Պ. ճանաչութիւնը շարունակեց ընտրելեաց ցուցակի առաջարկութեան վրայ, և Մեծ. առենապետ էֆէնտին խնդիրներն ըստ բաւականին պարզուած համարելով, դլխաւոր առաջարկութիւնը, այն է Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը քուէի դրաւ։

Ընդ. ժողովը պայմանեալ ժամանակին առաջ Սահմանադրութիւնը վերաքննելու առաջարկութիւնը մեծագոյն մասամբ չընդունեց։

Մեծ. առենապետ էֆէնտին այն առեն երկրորդ առաջարկութիւնը քուէի դրաւ, որ է Գ. ժողովի ընտրութեան համար ընտրողական յանձնաժողով մը կազմել երեք հոգիէ բաղկացեալ, որ կրկնապատիկ ընտրելեաց ցուցակ մը պատրաստելով երեսփոխանաց հաղորդէ և անոր համեմատ քուէարկութիւն ըլլայ, իւրաքանչիւր երեսփոխան դարձեալ իր ուզած անձին քուէ տալու զատութիւնը պահելով։

Ընդ. ժողովը մեծագոյն մասամբ այս առաջարկութիւնն ընդունելով՝ դաղանի քուէարկութեամբ հետեւեալ երեք անձինքն ընտրողական յանձնաժողովոյ անդամ ընտրեց։

Ս. սեմ. Գէորգ պէյ Երամեան
Սահակեան պէյ Աղամեան
Յակոբ էֆէնտի Մուսախեանեան.

Այս յանձնաժողովն ընտրելեաց ցուցակ մը պատրաստելով, դալ շաբթու մէջ երեսփոխանաց պիտի հաղորդէ որը մինչեւ շաբաթ օրն իրենց քուէները նամակներով Ս. Պատրիարքին պիտի զրկեն, և այսպէս Գ. ժողովին ընտրութիւնը պիտի կատարուի։ Մինչեւն նամակներով պիտի ըլլայ նաեւ Ընդ. ժողովոյ դիւանին ընտրութիւնն ալ։ Իսկ քուէ համարներուն համար քննիչ անուանեցան.

Եկեղեցականք

Յովհաննէս վարդ. Սեթեան
Խորէն վարդ. Գալֆայեան

Աշխարհականք

Յակոբ էֆէնտի Մուսախեանեան
Ս. արդիրէս » Մինասեան։

. . . խմբագիր.

Մահը մեր ազգն իր հոգեւոր գլուխէն զրկեց. անասոյգ տեղեկութիւններու հրատարակութիւններն ալ՝ անոր կենացն ու մահուանը վրայօք բաղկացուած կարեւոր տեղեկութիւններէն զրկեցին։ Երբեք կասը դրուած հրատարակուած է լուրերու միջոցաւ, բայց առաջուց հրատարակուած նամակներու կորուանքէն, որոնք թափանցիկ կեսերու տակ ըսելիքին կը ծանկեն, կամ մանաւանդ՝ ըսել ուզածներնէն աւելին կրսեն. բայց ընթերցողը կը սարսափի և չկրնար հասկնալ թէ Սրբազան Կաթուղիկոսը վախճանած առեն վախճուն և հինգ տարեկա՞ն է եղեր, ինչպէս ըսեր է Լեվնթ Էֆերբա օտարազգի լրագրը, կամ թէ ճիշտ նասուն և վեց տարեկան է եղեր, ինչպէս որ Յ. Կ. Մ. նոյն իսկ հանդուցեալ Սրբազանին բերանէն լսելով իւր նամակին մէջ գրած և հրատարակել տուած է։ Զի հասկցուիր թէ արդեօք քաջառոյզ վիճակի մէջ էր և յանկարծակի մեռանելը թուանաւորուածի կասկած ցուցուց, ինչպէս որ նամակներու հատուածներէն կը հասկցուի, կամ թէ առաջ ջերմ ուներ եղեր՝ և անոր հետեւութիւնն եղեր մահը, ինչպէս որ Յ. Կ. Մ. տարազրեալ նամակը հասկցունել կուզէ՝ Սրբազանին վախճանին առեն հոն չգտնուելով, բայց անկից տասն և հինգ քսան օր մը առաջ անոր ջերմ բռնած ժամանակը Ս. Էջմիածին գտնուելով։ Էջմիածնեցուն նկատմամբ՝ հանդուցեալ Հայրապետին հոգեւոր որդւոց հետաքրքրութիւնը յարգելոյն համար պարտականութիւն կը համարիմ . . . խմբագիր, հաւատարիմ աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւններս թերթիդ ընթերցողներուն հաղորդել։ Ռանի տարեկան ըլլալուն վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնները կան։ Եպիսկոպոս եղած է՝ 1838ին, և ինք կը վկայէր որ այն սուրբ կարգն առած ժամանակ 45 տարեկան է եղեր։ ըսել է որ 1793ին ծնած է։ անկէց մինչեւ 1865 որ է վախճանին տարին, 72 տարի է։ ուրեմն վախճանած առեն 72 տարեկան էր։ Ասով կը շփոթուի Լեվնթ Էֆերբլին մէկ տարը։ Կոստանդնուպոլսի Պատրիարք ընտրուելն ալ չէ թէ 1846ին՝ այլ 44ին յուլիսի 28ին է, և պատրիարքութենէ՝ չէ՛ թէ նոյն լրագրին ըսածին պէս 1850ին՝ այլ 1848 հոկտեմբերի սկիզբները հրաժարած է, ինչպէս որ ժամանակին հրատարակուած ազգային լրագրիր կը վկայեն։ Իսկ մահուանը պարագաներուն վրայ առնուած տեղեկութիւններն ասոնք են։ Իւր հաստատուն բնակարանն բրած Ս. Էջմիածնի ծանր և խոնաւ օդոյն ազդեցութեամբ ժամանակէ մը 'ի վեր ջերմ բռնուած էր և կը տարտարէր։

Ս. Աստուածածնի վերափոխման շաբթուն խոհակերին անուշագրելը (զէրեթ) եփել կը հրամայէ։ սակաւ ինչ անկէց կուտէ և վերցնել կուտայ։ բայց կերածը թէև քիչ իրեն կը դպչի, թէ՛ ծերութեամբ և թէ երկար առեն 'ի վեր քաշած հիւանդութեամբը աբկարացած ըլլալով, և քրէեայի սաստիկ նշաններ երեւան կելլեն։ Բժիշկ կը կանչուի, բայց ճարը դաներն անհնար կըլլայ։ Ինքն ալ հասկնալով որ վախճանը մօտ է, իր հոգեհարազատ որդին Ընդբէաս Եպիսկոպոսը կը կանչէ, կը խոստովանի և կը հաղորդի, և նոյն գիշերը՝ որ կիրակի պիտի լուսանար, առաւօտեան մօտ հոգին կաւանդէ։ Ասով սուտ կելնէ Լեվնթ Էֆերբլին ըսածը թէ կաթուածով յանկարծակի մեռեր է։

Հարկ ալ չկայ կարծելու թէ թունաւորուած է։ Սերածը դանուած պարագաներուն մէջ թունոյ ազդեցութիւն կրնայ ընել, մանաւանդ որ այն կողմերն անուշադրութիւն գեղեցիկ զոյն մը տալու համար քրքում (զաֆրան) խառնել սովորութիւն է, որուն զօրաւոր ազդեցութիւնը կրնայ տակաւ ըսամանքի մը չափազանց դրդռութիւն տալով մարսողական գործողութիւնը խանգարել։ Ահա այս կերպով եղած է բանը, զոր մեք հաւատարիմ վերկաներէ քաղելով ձեզ հաղորդել հարկ սեպեցինք, և կը խնդրենք, . . . խրմ բաղիր, որ օտարազգի լրագրոյն և մեր ազգի նամակագրաց շնորհածնուդ պէս մեր այս գրութեան ալ մօտաւոր հրատարակելիք մեծ թերթիդ մէջ տեղ շնորհէք։

15 հոկտ. 1865 Ուրեմ Խ. Ծ.
Ի Կ. Պոլիս. Կարապետ Յ. Ա. Սամիկոնեանց

Նիւմոդիոյ նամակին մնացորդը*

Հոկտ. 2ին երկրորդ անգամ գումարուեցաւ Ընդհ. ժողովը, և վիճակին օգտին և առաջնորդական ընտրութեան վրայ այլ և այլ խորհրդածութիւններէ զինի, թէ Սրմաշու վանքին ելից և մտից, կալուածոյ հայն հայն հաշիւը, և թէ հոգեշոյս առաջնորդ սրբազանին դոյզն ցուցակը շինելու համար յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որ ամսոյս 15ին վանքը երթալով գործի պիտի սկսէ։

Այսպէս վերջացաւ այս եւ օրեայ դաւառական Ընդհ. ժողովը, որ իւր առաջին անգամ՝ սահմանադրապէս ընտրութեամբն ու կազմութեամբը նշանաւոր եղաւ, և վիճակայնոց ուշադրութիւնը դրաւեց։ և եթէ ցաւագին պարագայ մը կար որ միահաղոյն բոլոր երես իսխանաց սիրտերը կը ճմլէր, լուսահոգի Տ. Սահմանոս սրբազան արքեպիսկոպոսին և բարեյիշատակ առաջնորդին փառաւոր նախագահութեամբը սկզբնաւորութիւն չընելն էր ժողովոյն, որ իւր սաստիկ բազձանաց չհասնելով և չտեսնելով այս իւր փափաքած Ընդհ. ժողովը, երկնաւոր անգրանիգ ժողովին գնաց դասակցիլ, որոյ յիշատակին օրհնութեամբ եղելոյն։ Այլ յուսամք որ

* Տես թիւ 711։

Աստուածային անխմանալի անօրէնութեամբը, այս ընդարձակ վիճակիս դուռնունեայ, Ազգասէր, Սահմանադրասէր, և քաղաքագէտ առաջնորդ մը պարգևելով, կը մատուցանէ լուսահոգի ամենասիրելի Հօր վայ ունեցած ցաւերնիս, և կը միսիթարէ զմեզ ամենայն միսիթարութեամբ հոգւոյ և մարմնոյ։

Հոս քանի մը գիտողութիւններ ալ ուզեցուցանելով, վերջ կուտամ նամակիս։

1. Ինչպէս մարմին առանց գլխոյ, նոյնպէս և հօտ առանց հովուի, ուստի՝ օր յառաջ վիճակիս համար առաջնորդի մը ընտրութիւնն յամենակարևոր ըլլալով, Գեր. Տ. Եփրեմ Վարդապետս հօր անդուլ Հանիցը կը կարօտի, որ ժամ յառաջ Արևելեան ժողովոյ ընտրելեաց ցանկը պատրաստելու հոգսանի, որպէս զի նոյն ցանկը անմիջապէս իւրաքանչիւր երեսփոխանաց ղրկելով՝ առանց զանցառութեան անոնց քուէները խնդրէ, և Ռաղ. ժողովոյ ներկայութեամբ անոնց քուէհամարն ընելով, Արևելեան ժողովոյ անդամներն ով որ ըլլալն իմանայ, և հետևաբար զանոնք ալ հրաւիրելով՝ Սիսիոմիա՝ Լուսնոր ուն ժողով կալմել այ, և առաջնորդական արժանաւորաց ցանկը պատրաստել տալով, Ընդհ. ժողով գումարել, որ Հօրմն Հովիւն, և մարմնոյն գլուխն իւր ամենայն հրաւիրուի ժամանակ չանցած։

2. Ռաղ. ժողովը, որոյ առեղծեան ու առեղծագիրը դեռ չիրացանք իմանալ, հարկ է որ իր գիւանը կազմէ, այսինքն գաւառական գիւանը, և յաբ. ժամաւոր անձ մը գիւանապետ կարգէ, բոլոր գաւառական թղթակցութիւնները իր օրին ընելու, Արեգրոնական Ազգ. գիւանի հետ կանոնաւորապէս յարաբերութիւն ունենալու, և որ աւելի մեծն է՝ Ռաղ. ժողովոյն՝ շարժիչ և վարիչն ըլլալու համար։ Մինչև որ այսպիսի կարգաւորեալ գիւանատուն մը չունենայ մեր Ռաղ. ժողովը, իմ կարծեցեալս գաւառական վարչութիւն չկայ, քանի նա է որ գաւառէն եկած նամակներն և բողոքագրերն ժողովին ուշադրութեան յանձնելով՝ անյապաղ պատասխանելու պիտի փութայ, և եթէ կառավարութեան խնդրունիցք բան է, առ օրին թղթերիս դրէ, և այն և այլ։ Սոյդ է որ ասիկայ ծախիք կը լայ, և սա ծախքը բոլոր գաւառը պէտք է հայթայթէ՝ Սիսիոմիոյ հետ մեկտեղ։ Հաւասարիկ ծախք յիշուելու արժանաւոր տեղը, և ասոր համար չկարծեմ որ մեկը ժողովրդեան վրայ ծանրաբեռնել չելլար ըստ, քանզի այս ծանրութիւն չէ, որովհետև Ռաղ. ժողովը՝ ուր տեղացի ալ ըլլան իր անդամները, բոլոր գաւառին համար է, և միայն մէկ տեղի մը համար ընտրուած չէ։

3. Ռաղաքական ժողովին պաշտօնն է, որովհետև, Ազգային քաղաքական գործոց ընդհանուր տեսչութիւն, ըսել է որ մեծաւ մասամբ բոլոր թաղական խորհրդոց գործերը աստուհետև կը թեթևնայ, և թաղ. խորհուրդներն իրենց անմիջական սահմանին մէջ կը փակուին, որ է Եկեղեցւոյ պայծառութեան խնամ տանիլ, թէ՝ ազգիկ և թէ՝ մանչ ազգայոց գաստիարակութեան հոգ տանիլ և այլն և այլն։ Սահմ. յօդ. 51–52։

Ուրեմն թաղ. խորհուրդները դիւրաւորապէս այս մասին գործադրելու են իրենց ուշադրութիւնը, որ է միտ միջոց Ազգիս բարեկեցիկութեան և յառաջադիմութեան, և Ազգին զաւակները կրթութեամբ ու կենցաղօգուտ գաստիարակութեամբ զարգացընելու ջանալու են։ և եթէ իրենց այս կերպ ջանից հակառակորդներ գտնուին, անաչառապէս անոնց ալ անունները Ռաղ. ժողովոյ առեանին ներկայացընելու են, որ գործանն անօրինէ այդպիսի ապէտ խոչընդոտներուն համար, որոնք ամեն տեղ կրնան գտնուիլ։

Վերջապէս Ռաղաքական ժողովը, ըստ Սահմանադրութեան մեծամեծ ազգօգուտ պարտաւորութիւններ ունի կատարելիք։ Հասարիկ ընդարձակ վիճակիս բոլոր ազգայնոց վրայ հսկելու հոգը, և անոնց բարեկարգութեանն ու յառաջադիմութեան փոյթն ու խնամքը իրեն ձեռքը յանձնուած է։ կը յուսանք որ իր այս պարտաւորութիւնները անթերի կատարելով, իւր համբաւութիւնը ամենայն պարզերեսութեամբ կը կատարէ գաւառական Ընդհանուր ժողովոյ առջև, կամ որ նոյն է ընդհանուր Ազգին առջև։

Հայոցիս բազմանոք և այսպիսի ակնկալութեամբ, խոհեմութիւն, իմաստութիւն, առանց կրից գտառոյ թիւն, և անխարութիւն ունենալու, և նախ զմիմեանս, ապա և զազգն ողջոյն սիրելոյ հոգի ստանալուն համար միշտ բարեմաղթելով

Մնամ՝ սիրելի Ազգիս անձնուէր

Ի 6 հոկտ. 1863 Հայ ոմն

Սիկոմիդիոյ ընդարձակ և բազմահայ վիճակին մէջ ազգային սահմանադրութեան այսպէս բարեկարգութեամբ հիմնադրուելուն վրայ մեր ուրախակցութիւնը կը յայտնենք տեղւոյն բարեբեր և յառաջդիմութեան փափաքող Ժողովրդոյը, և կը մաղթենք որ նորնախիր երեսփոխական և վարչական ժողովներն իրենց յանձն առած ազգասիրական պաշտամանց մէջ իրենց պարտականութիւններն և մանաւանդ իրաւասութեանց սահմանները լաւ ճանչելով՝ արժանապէս և անձնուիրաբար՝ ի գործ դնեն յօգուտ բարոյական մտաւորական և նիւթական զարգացման նիկոմիդացի ժողովրդոյ։

Այս անկեղծ բաղձանք՝ պարտք կը համարինք դիտել տալ Սիկոմիդիոյ ընդհանուր ժողովոյն, թէ իր երրորդ գումարման մէջ Աշմաշու վանքին ելեւմտից և կալուածոց հաշիւներն առնելու համար ըրած տնօրէնութիւնն իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս է։ վասն զի սահմանադրութիւնը վանքէ ընդհանուր տեսչութեան իրաւունքը կեդրոնական վարչութեան տուած է որ կը գործադրէ վանքէ խորհրդին ձեռքով, և վանքերուն հաշիւն ալ մի միայն վանքէ խորհուրդը կրնայ պահանջել վանքերէն՝ ինչ միջոցաւ որ յարմար դատի։

Իսկ առաջնորդի ընտրութեան խնդրոյն գալով։ հարկ է չմոռնալ որ եթէ Սիկոմիդիոյ վիճակին առաջնորդն ընտրելու իրաւունքը Սիկոմիդիոյ ընդհանուր ժողովին կը վերաբերի, Արմաշու վանահօր ընտրութեան իրաւունքն ալ նոյն վանուց միաբանութեան կը վերաբերի ըստ սահմանադրութեան։ Ուստի թէ՝ Սիկոմիդիոյ ընդհանուր ժողովն և թէ՝ Արմաշու միաբանութիւնը պարտաւոր են ուշադիր ըլլալու որ այս երկու զատ իրաւասութիւններն աղատութեամբ և անշփոթ կերպով՝ ի գործ դրուին իւրաքանչիւրին կողմանէ, առանց մէկուն իրաւունքը միւսին, վանքին օգուտը գաւառին և գաւառին օգուտն ալ վանքին զոհուելու։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սամսոյէն այս շաբթու Պատրիարքարան լուր եկաւ թէ Պոլսոյ ամենապատիւ Կիրակոս Պատրիարքիկոսը քօղեռայէն բռնուելով վախճաներ է։

— Ընթերցու առաջնորդ Գեր. Մկրտիչ աբեղիսկոպոսն երկուշաբթի օրը Կ. Պոլիս հասաւ։

—Պոլսոյս թաղ. խորհուրդն իմաց կուտայ մեզ թէ Հայնալը—Գասվագ բնակեալ Ամէմ թէլալը Սմենօր Խաչօվա Օ. ավարտ անուն ուսուցիչսէր և ազատասիրա հրեայ մը 1000 ղուրուշ շնորհեր է Ինդպատ շինութեան Պաղատու նորակառոյց Հայկական դպրոցին, և կը խնդրէ որ իր շնորհակալութիւնն յայտնենք հրապարակաւ յիշեալ ազնուամիտ երիտասարդին։ Ուրուն այս լուսաւորեալ առատաձեռնութիւնն արժանի է ամենայնիւ ուսանելու այն տասակ հայերը՝ որք նոյն իսկ իրենց զաւակաց կրթութիւն մատակարարող ազգային դպրատանց սակ վճարելու կը դժկամակին։

— Արիներն հեռաւորը կը դրեն մեզ սեպտ. 28 թուով։

« Արնոյ հայոց դիւթիւն լաւ վիճակի մէջ կը նկատուի նորընտիր կուսակալ բարձրագահաւ Իզմին Մուխլիս փաշայի հոս մտնելէն ի վեր։ զի նորին բարձրութիւն նուրբ կը դիտէ հպատակաց վրայ, և անձամբ ամենայն իրաց վերահասու ըլլալու համար շատ անգամ ծպտեալ կերպարանքով կը շրջի ի քաղաքիս։ Արնոյ մէջ տասնմեկերէն և հայերէն գրով լրագիր մը հասատատելու դիտաւորութիւնն արդէն յայտնի եղած է բազմաց։ տեղւոյս հայ եկեղեցականներուն պատասխանած է թէ « իմ բոլոր ելքս Տէրութեանս հպատակաց անդորրութիւնն ու հանգստութիւնն է »։ Նաև Տարօնոյ կառավարութեան դրութիւնն արդէն յայտնի ըլլալով նորին բարձրութեան, անմիջապէս իւր բարձր հրամանն և զրոյց ուղարկեց ի Մուշ, որ գանուած գոգ և յափրշտակիչ ազգերն զսպուին, և Ազերբէյնեներն ալ իրենց որոշեալ տեղը երթան։

« Այսպէս Հայաստանեայցս սրբոյն մէջ մեծ յոյսեր կը մնանին այս նոր կուսակալին վրայ։ ուստի ամենուս սրբատագին աղաչանք այս է։ « Տայէ՞ Աստուած երկար և երջանիկ կեանք մեր զոսատատատ առատագութ Կայսեր, և կարողութիւն իւր բարերար կամաց հաւատարիմ գործադիր եղող բարեջան կուսակալս »։

Նոյն քաղաքէն հոկտ. 14 թուով մեզ գրուած նամակի մէջալ հետևեալը կը կարդանք։

« Յաւօք սրտի լուր առամ Աղդասիրիդ։ Արդէն յայտնի է Ազերբէյնեբուն Կարնոյ մանաւանդ Տարօնոյ բնակչաց որչափ նեղութիւն տալը։ ահա այս միջոցիս ալ լուր առինք որ Ազերբէյնները Տարօնոյ Մանրավանքին մէջ մտեր՝ վանահայր Պօղոս վարդապետն սպաններ, վանքին մէջ եղածը կողոպտեր տարեր են։ ասիկա դատ երեք գիւղերու ոչխարներն ալ արօտէն առեր տարեր են։ Տեղւոյս բարձրագոյն կուսակալը ջանադիր է ամեն հարկ և զոհ միջոցներով նոյն Ազերբէյնները զսպելու, և Կարնոյ ու Տարօնոյ սահմանէն դուրս հանելով իրենց որոշեալ տեղը զրկելու։ »

— Ազորեքշաբթիէն հինգշաբթի լուսնալու գիշերը ժամ իններն միջոցները Խասգիւղի Հալմը օղլու ըսուած թաղը հրդեհ պատահելով երկու տուն և 20 ի չափ ալ խանութ այրեցաւ։

Ր. ԴՈՒՌՈՆ

ՕԴՈՍՏ. 25ի ՀԲԿԻԶԵԼՈՑ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՆՁՆԱԾՈՒՈՒ

Զորեքշաբաթներորդ ցուցակ սաորաղրութեանց

Նախընթաց ցուցակներուն գումարը ղուրուշ 3,662.017(2)

Հիւսէյին պէյ վերատես. Իսթիսապի	5000
Լօմէր էֆ. Մուավին »	1000
Լութֆի էֆ. անդամ հասարակաց կրթութեան խորհրդին	1500
Բօնօմինոս պէյ գործակատար գեսպ. Բ. Դրան Ֆինանսոյ.	2000
Տիկին Բօնօմինոս պէյի	300
Մօսիւ Բ. կոմս Կաէրրի գործ. դեսպ. Իտալիոյ	1000
» կոմս Տէլլա–Բրօչէ Ա. քարտ. դեսպ. Իտալիոյ	200
» Վէրնօնի Ա. Թարգ. »	200
» Կրանֆանի Բ. »	150
» Պարօնի »	100
» Սրանեօլինի ընդհ. հիւպ.	400
» Սալվաթ օրի բժիշկ դեսպ.	200
» Ա. Պէրնօլէզի հիւպ. եւ նահանգապետ տեսուչ	100
Իզմիրի մաքսատան տեսչութիւն	4158
Ռոտոսի « »	487
Մէլասօի » »	535
Քիոսի » »	490
Այվալըքի » »	1280
Միտիլինէի » »	1010
Գուշ ատայի » »	445
Իզմիրի անուղղակի տրոյ »	2795
Ֆոչիայի աղահանքի »	365
Իզմիրի » »	150
Գուշ ատասիի » »	125
Ռոտոսի » »	140
Այվալըքի » »	1360
Մէնեմէնէի » »	265
Սթանքէօյի » »	155
Իզմիրի ծխախոտի մաքս. վերատես.	495
Սարուխանի » » »	955
Այտընի » » »	685
Մէնդէնէի » » »	345
Այվալըքի » » »	125
Ցէնիշիրի » » »	190
Ալի Համիտ էֆ. քարտ. Իսթիսապի Պրուսայի	250
Իզմիրի ըմպելեաց տեսչութիւն	190
Այվալըքի » »	100
Սապրի էֆ. վերատես. անուղղակի տրոյ Պրուսայի	1500
Էմին էֆ. Մուավին, Սրիֆ պէյ եւ Միւնիր պէյ	600
Ֆահրի էֆ. եւ Հալիլ էֆ.	80
Ռիզա պէյ Մալ Միւսիրի Պրուսայի	400
Մուսթաֆա էֆ. քարտուղար	30
Օսման էֆ. վերատես. ծխախոտի մաքս. Պրուսայի	100
Բաուֆ էֆ. եւ Նեճիպ էֆ.	100
Սաբրի էֆ.	40
Հալիլ էֆ. Հաֆիտ էֆ. Օսման էֆ, Հիւսէյին էֆ. Սալիհ էֆ. Սայիտ էֆ. եւ Հիւսէյին էֆ.	210
Աֆտիլ Բահմանի էֆ. քարտ. Իսթիսապի Պրուսայի	500
Խոսրէֆ աղա քէհեա Իսթիսապի Պրուսայի	500
Ալի Ֆայիզ պէյ պաշտ. ի՛ն. »	150
Մէհմէտ պէյ « » »	250
Շաքիր էֆ. Նայիմ էֆ. Ֆաղլը էֆ. Սալիմ էֆ. Քիրամիմ էֆ. Մուսթաֆա էֆ. Շէֆիզ էֆ. Լաթիֆ էֆ. եւ Իպրահիմ աղա գործակալք »	900
Իզզէթ էֆ. Ա. դանձապահ » »	330
Իզզէթ աղա Քասասպաշի	200
Ալի աղա, Բաշիտ էֆ. Օսման էֆ. Հաճի Թէֆիզ էֆ. գործ. » »	325
Գումար ղուրուշ	3,698,587(2)

Հնգեհատասներորդ ցուցակ

Վասիֆ. Ազոմիւլ-Քերիմ փաշա հրամանատար Բ. բանակին	7500
Շիւքրի փաշա զլուխ պաշտօնական » »	2500
Եահեա փաշա զլուխ. պաշտ. » »	500
Շիւքրի փաշա՝ զօրա. թնդ. » »	750
Օսման Նէվրէս էֆ. զլուխ համարակալութեան » »	1000
Հիւսէյին եւ Համամ պէյ գնդ. » »	500
Պէյրի պէյ գնդապետ » »	300
Մէհմէտ պէյ տեղ. » » »	80
Հիւսէյին աղա հազարապետ » »	140
Խաս էֆ. » » »	125
Մուսթաֆա պէյ գնդ. »	400
Տիլավէր պէյ » »	250
Իպիշ պէյ » տեղ. »	300
Օսման պէյ » Բէտիֆաց	250
Աթա՝ պէյ » բժիշկ	200
Նիքօլաքի պէյ տեղ. «	150
Իմէր աղա վերատեսուչ հիւանդ.	150
Խաքէնտէր էֆ. բժիշկ »	100
Անասթաս » » »	100
Արիֆ էֆ. զլխ. գեղագործ »	100
Բեհամիլ էֆ. Ա. քարտ. »	50
Հաճի Սալի պէյ տեղ, հեծելազօրաց	160
Հաղդի պէյ » »	150
Շէրիֆ պէյ » »	150
Աչիր » » հետեւակազօրաց	110
Մուսթաֆա աղա հաղարապետ	101(2)
Մուսթաֆա պէյ »	50
Իպրահիմ պէյ »	100
Հաճի Հիւսէյին աղա »	100
Ալի Իրզա էֆ. զլուխ թղթակց. զրաստեկի նոյն բանակին	500
Սալիհ պէյ գործ. » »	1000
Մէհմէտ Իզզէթ էֆ. » »	150
Պահրի պէյ	100
Շեվքեթ պէյ Ա. քարտ. »	150
Մէհմէտ Սաադ էֆ. Բ. քարտ. »	100
Իսմէթ էֆ. հասարակաց »	150
Սալիմ էֆ. եւ Պէյրիզ էֆ. »	160
Պէհճէթ էֆ.	40
Ալի էֆ. Նաղիֆ էֆ. »	70
Ապտիւլ Հալիմ էֆ. պաշտ. »	100
Մէհմէտ էֆ. » »	75
Լանէմ » եւ Մէհմէտ էֆ. »	80
Հիւսնի » » »	100
Միւնիր » եւ Բեհամիլ » »	100
Շաքիր » » » »	100
Ահմէտ » » » »	75
Ահմէտ Նուրիֆ » »	110
Սաադ պէյ	50
Լօմէր Լուֆթի էֆ.	20
Ոզորման անձէ մը նուէր ձեռամբ Գ. Աղաթոն էֆէնտիի	11000
Մ. Մ. Սքիլիձի եւ ընկ. վաճառական.	2000
Նիքօլաքի էֆ. բժիշկ	200
Գումար ղուրուշ	3.731,654

Դանձապահ Յանձնաժողովոյ

6/18 հոկտ. 1865 Ս. ԱՐԶՈՒՄԱՆ

ԲԱՐԵԱՄԵՐԱՆՔ

ՐԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն 1)

Բնութիւնն ալ՝ եթէ իր կարգադրութիւններն հետաքննենք՝ կրնամ մարդկութեան երդ չասալ՝ ինքը որ ամեն տեղ իրեն յարմար ներդաշնակութիւնը դրած է։—Եւ՞ արդարև կը տեսնենք որ՝ անտառախիտ մայրերուց ընութիւնը ընդհատելու և անոր արհաւիրքը մեղմացընելու համար՝ թռչնոյն երգը և դեփիւռն սօսաւիւնը դրեր է։ մարմանդին իրրև ձայն յատակ վտակին խոխոջանքը տուեր է։ երկու հսկայաձև և խորատեալ ժայռերուն մէջտեղն իրրև սպառնալիք մը կը դահավիժէ փրփրադեղ հեղեղը։ անհուն ամբոխեալ ծովերու իրրև ահրնկեց փող դրեր է շղթայազերծ հովերն, և վերջապէս երկնից ծայրաւալ ասպարէզներուն՝ որոգընդոտ փոթորիկը միով բանիւ իւրաքանչիւրին իրեն յարմար ձայնը։ մարդս, մարդս միայն կատարեալագոյն էակը ձայն մը պիտի չունենար բնութեան հետ խօսակցելու։

Բանաստեղծին աչաց առջև անտարբեր բան մը չկայ։ ընութեան մէջ հոսած արցունքը, թշուառութեան վէրին մէջ կորսուած հառաչանքը, պատանւոյն յոյսը և մենաւոր ծադկին ժպտիտը, վաստակին հոսանքը որ ըստ ինքն ասի գիշերոյ սառերաց մէջ իրրև լուսոյ ճառագայթ մը կը սողսկի, այն ամեն բանը վերջապէս որ արհեստին առջև չորնիւթեր են միայն, իրեն համար մէյ մէկ գաղտ լեզու, մէյ մէկ առանձին զմայլանք ունին, անոնք են իր առաձնութեանը բարեկամները։ իւրաքանչիւր ոտեղծուած իր մասնը ընդունելի ձայն մ'ունի։ և այս զանազան ձայներուն միութիւնը կը յօրինէ ներդաշնակութիւն մը որ զԱստուած կը քարոզէ։ Եւ կրնամ ինծի հոս թէ ասիկա առանձին զգալուբան մին է, ոչ, կը պատասխանեմ ոչ։ վասն զի եթէ Աստուած բնութիւնը ստեղծեր է որ անով մենք զինքը ճանչնանք և բան ալեմ փառաւորենք, բանաստեղծը բնութիւնը և մարդը հետազօտելով՝ պարզ հաճոյքէ վեր բան մը ըրած կըլլայ, անտուածային պարտք մը կը կատարէ։ Հետազօտել ըսի՝ բայց արդար՝ վերացեալ՝ երկնային աչքով մը։ ոչ թէ նիւթականապէս։ Անչափ իրաւ է որ բնութեան հետազօտութիւնը զմեզ բանաստեղծութեան կը յորդորէ որ մեր և իրենց գիտութեան ճիւղին մէջ երևելի հանդիսացող հանճարներու երբ իրենց գրուածոց մէջ արհեստական գրութեան փոյթ չեն խօսիր՝ այնպիսի քերթողական կերպ մը կ'առնուն որ կրնան ո՛և է քերթողի հետ Մուսայից առջև մրցել։—Պղատոն, Արիստոտէլ, Գալէն, Գալիլէոս, նոյն իսկ Նիւտոնն ալ այնպիսի յօդուածներ ունին իրենց գրութեանց մէջ որ աներկիւղ կրնան Եսքիլէսի մը՝ Սոփոկլէսի մը, Միլտոնի մը, Տանտէի մը հետ մրցիլ։ Բաւական ապացոյց մըն ալ կրնայ սեպուիլ այս դարս։ Մենք որ բանաստեղծութիւնը պարզ հոգւոյ հաճոյք մը կը համարինք՝ պէտք է զարմանան որ այսպիսի դարու մէջ՝ ուր ամենին նիւթական կամ ծանր արհեստք և գիտութիւնք ծաղկած են, բանաստեղծութիւնը փոխանակ երթալու ամեն ժամանակի աւելի ծաղկած է, ոչ միայն երաժշտութեան կամ նկարչութեան մէջ՝ որ քերթութեան զանազան բաղադրութիւններն են, այլ նոյն ինքն գրաւոր ստեղծագործութեան մէջ։ այս դարուս մէջն է որ Հայասան իր Հ. Ղեւոնդը՝ իր անմահ Հ. Ղեւոնդն ու Հ. Բրսէղն ու նէ, Սպանիան իր Հերրարանն ու Լեօղէ ա'Լէսբրանսէսա, Անգղիան Ալֆրէդ Սքօդ մը, Թոմսան Մուր մը, Լորա Գայրըն մը, Գերմանիան Շիլլերներն ու Կէթէները, Իտալիան Մանզոնի ու Մանծոնին ինչպէս նաև քերթողաց հոյլ մը որ վսեմ ճակատն վայելուչ նման միշտ կը շողան, Մերիկան՝ Գրայէնպ մը, վերջապէս Գերմանիոյ Միւսէ յով մը, Պերանժէ յով մը, Շապոպրիանով մը, Լամարթինով մը և մանաւանդ սիեգերահանճար Հիւգոյը յաղթած է նոյն ինքն Լուդովիկեան գարուն։ Բանաստեղծութիւնը մասնաւորութեան թեւն է, և երբ Պոլմոնոս մը Ովկիանոսի մշուշին մէջ տիեզերքը մը կը յղանար, երբոր Գալիլէոս կը տեսնար մասրը մէջ տիեզերաց գաւառները, երբոր Նիւտոն լոյսը կը լուծեր կամ սատեղց կը հարցներ այն գաղտնի գրութիւնը որ զերկինք կառաջնորդէ անհուն կապուտին մէջ, նուիրական ապշեցութեամբ մը լի էին։ Նիւթական երկրէն վեր բարձրացած լուսոյ աշխարհ մը կայ ուր բոլոր այս մեծհանճարք զերար կը գտնեն։

Բան մը չկայ որ այնպէս զմարդ ասատուածային ընէ, կամ Աստուծոյ մը շուքն ըլլալիս յայտնէ՝ որչափ բանաստեղծութիւնը։ Աստուած ոչնչին նայելով տիեզերք մը ստեղծեց, մարդս այն տիեզերաց տեսնելէն զմայլած նորանոր տիեզերքներ կ'ստեղծէ։ Տես Պղատոնը կամ Պէթէն խորհրդածելով առաջինը՝ մտաց թեւերու ը բարձրագոյն գունդերու մէջ յափշտակուելով՝ աստուածային ոգիքը կառավարող օրէնքներն կը՝ տեսնէ, և տեղւոյ կամ ժամանակին վրայ սխալելով՝ երկնավայել հասարակութիւն մը մեզի կը քարոզէ։—Արիստոտէլ, հսկայազօր հանճար՝ բարձրանալով անդր՝ իմիր քան զահմանս ուր մեր կրից փոթորիկներն կը գոռան և կը ճայթին սուր հայեցուածք մը կարձակէ համագոյից մէջ, և արարածոց համակարգութենէն շլացած իրեն կը թուի թէ Տիեզերքը ոչ այլ ինչ է բայց միայն յաւիտենական լուսոյն մէջ ազատ ճառագայթ մը կամ առօրեայ վերարկու մը որ մեր մահկանացու աչքերն կը վարագուրէ անոր ակնախտիպ շողքունը։—Իրենց խորին հանճարը մեզ կենդանի է, և այսչափ ազէկ խօսելուս շատ գոհ եմ։—Եւ՝ երբ Հոպպս մը՝ Սրինոզա մը կամ Ս. օլնէյ մը գիտնականք բեր պաղատեմբ կը քրքրեն ընկերութեան հիմունքը, երբ Ս. Հղեր զայրացուցիչ փոփոխամտութեամբ և հեղուութեան ներդաշնութեամբ նոր կրօնք մը կը վարդապետէ՝ իր սանեն նիւն հանկառաջորդներն ուսնակոս ընելով՝ առանց

(1) Տես թիւ 710։

իրենց հանձարն ուրանալու, չեմ գիտեր թէ իրենց քարոզած ճշմարտութիւններէն ո՞րն ընդունիմ, և հոգւոյս մէջ զրգռած սպիներէն առատապէս, սիրով կը նետուի իմ իմ մխիթարիչ թեւամներուս գիրկը։ Բանզի եթէ իրաւ է, ինչպէս կը պնդեն այս խմբառաստեղը, որ մենք ոչ այլ ինչ ենք վերջապէս, բայց եթէ մահածող մեքենաներ, մեզմէ ոմն չուզեր քիրթոպաց քաղքրամրմունջ ցնորքներով սրսրուիլ, զոր մեր սիրտը կը գաւանի հակառակ մեր գայթիդայթ բանականութեանը, և եթէ բանականութիւնը ասուածապարգև է՝ միթէ գլացումնքը նոյնպէս չէ, առկից գատ մինչդեռ յուսախն պարագաներ, անձնական կազմուածքը և ուրիշը ներքին և արտաքին պատճառներ մեր բանականութեան վայ կը ներդրոյծեն, զգեցմունքը միշտ բնական կը մընայ։ —Այլ օրդեր իր ոգեղրդութեանց մէկ քանի ուսարաններուն մէջ՝ ուր կը թողու իր գրիչը սրսին անկեղծ թարգման ըլլալ, ուրեմն մեծահանձար կը հանդիսանայ քան իր այն գրուածոցը մէջ ուր իր բանականութիւնը կապատաղնէ ընդունուած ճշմարտութեանց դէմ։ որ. չսի ալ հոգոր ըլլայ իր միտքը, անաչառ ընթերցող մը կը տարակայ վերջապէս իրեն վերատուութիւններէն։ Երբոր ըզգացմունքը Լևնիթական փիլիսոփայութիւնը՝ մէկտեղ կը բաղդատեն՝ միշտ զգացմունքը յաղթող է։ առաջինը ըմբռդ կատաւուածացնէ, երկրորդը կանատանէ։ մէկը մեղի թ'ներ կուսայ յանանուութիւն տաւատնելու, միւսը իրրև նոր ոմն Մեղենիոս, ամեն տանջանքները զայրացնելու համար՝ կենդանի միտքը անկենդան նիւթին հետ կը կաշկանդէ։ Զգացմունքը անշունչ ոլեղերքը կոդեսրէ, նիւթականութիւնը խաւարային անդնդոց մէջ կընկրմէ զատուածութիւնը, զայն կը ներկայացնէ իրրև հրեշ մը, որն որ ամենակալ ըլլալով այնչափ ևս ահարկու է։ Ոչ ցը նոքը մարդկային մտաց։։։ և սակայն այս մարդկներուն շատերը քաջ խելամուտ եղած են տիեզերքս կառավարող խորին իմաստութեան և հիասքանչ ներդաշնակութեան։ Ա՞ինքն է արդեօք որ այս տասիճան մոլորեցոյց զանոնք։։։ Ո՞ւրեսք աւելի կը սիրեմ զ'Սիւսան, որ ամեն անգամ երբ Աստուծոյ անունը կուտար՝ ծունկով կը բանար գլուխը։ այլ արդարև իր հանճարոյն հատած բարձրութենէն անհնար է որ չտեսնար այն ատուածը որուն իմաստութիւնը մեզի կը յայտնէր։—Աչքերի է ոգացման զօրութիւնը։ — Ոչ գերահրաշ յատկութիւն։ և եթէ ուրիշ առաւելութիւն մը չունենար բայց եթէ վայրկեան մը աշխարհային կապերէն զմեզ ազատելով հրեշտակացընել, չէ՞ր ուժեր որ այս քանի մ'արտասուալից օրերը որ աշխարհս երեսը պիտի անցընենք՝ բոլորովին իրենց նուիրուած ըլլային։ պէ՞տք էր ձգել այն մտահաճոյ աշխարհքները այսպիսի դառն իրականութեանց մէկ աշխարհին համար։։։ ո՛հ քաղցր և բաղք որոնց մէջէն իրրև թափանցիկ քօղոյ մը տակէն լուսոյ և երջանկութեան գաւառները կը նշմարուին։։։ Չե՞նք կրնար իրաւամբ գուլ Գոտոյին հետ։ «Ոչ տաւթիւն, և ոչ ճշմարտութիւնը քիչիւ դեղեցիկ է։»

Բայց վերցընենք վայրկեան մը աչքերս երկրաւոր քօղը և տեսնենք այս վեմ հոգին հրեղէն կառաց մէջ՝ քիար 'ի ձեռին՝ արշաւել յերկինս։ ոչ երկրիս տակաւ օրեայ հիւրերուն միայն ուշադրութիւնը գրաւելով այլ նոյն իսկ անմահից սրոց լեզուն է՝ թերևս և գրքերուր զբօսանքը ինք՝ երկրաւորացս աւանդատահ փառաց, թարգման կրից, սփոփումն վշտաց, ինքն երկնաւորաց ապրատաւ զնայրմանը՝ անվիշտ երջանիկութեանը, ատուաւածային վսեմ գաղափարացը մի միայն թարգման։ սուղ բանիւ ասելման մը՝ ուր երկնաւորու երկրաւորը ստեղծուածք զերար կոչուելն։ Այս ծաղկատակ հրեշտակը կառաջնորդէ զմարդ իր կենացը ամայի և առատար ճանապարհն մէջ՝ ականջէն յուսարեր աւետիսներ մրմնջելով։

Թատառինք Հոմերոսին հետ գիւցազանց պատերազմներուն կամ Ենմահից կաճառին մէջ, կամ իրեն հետ վայելենք առ վայր մի նախնեաց հովուական կեանքը։ ահա Եսայիաս մեր և բոլոր տիեզերաց ոչնչութիւնն նշաւակելով կը պատաւ ազատնոյն քօղը և այն մութ ատպարէզին մէջ իր հանճարը թռչելով՝ նման գիշերային հրդեհի մը՝ ահաւոր լոյս մը կը սփռէ անոր ստուերացը վրայ։ բարձրանանք թագաւորական քնարերգակին հետ Աստուծոյ անմատոյց գահը՝ կամ իրեն հետ լանք մեր ցաւերը այնպիսի արցունքներ թափելով որ զԱստուած գնեմատի կընեն, որոնց մէջ իր հրանշոյլ կայծակները կը մարին։ Միլտոնին արծուաթռիչ մը՝ ոգը հատնինք մինչև ժամանակացման կութիւնը, նկատենք այն Աստուածը որ ոնչեն մէջ իր մէկ նայուածքը նետելով կը բերդնուորէ գայն սիրելիրոք։ լսենք մարտագաւ փողերը որ զերկինս 'ի պատերազմ կը հրաւիրեն։ բնութեան դեղեցկութեամբն զմայլած լսենք Մանաւայի կարապին կամ շանթահար մրքերնիս դարձընենք այն Պայրընին վայ որ Ովկիանոսի մը պես ինքն իրեն կը կռուի։ Թող՝։ Աբսէն անցեալին վարագոյրը պատաւելով՝ իր մոգական հանճարովն 'ի կեանս կոչէ անհետացած ժամանակները, կը նշմարենք մեր քաջարն նախնիքը։ Ռել նոյնն կորագլուխ կը յաղթուի և բիւրաւոր գարուց վրայ գրուած կը տեսնէ իր գատապարտութեան վճիռը ու՝ այլայ ճակատն ատեղահիւս դափնիքը նոպակենդան կը ծլին։ գորովալիր խանդաղատանօք լսենք Էդիսական Աբանց վայ պանդխտացեալ քնարերգակին յուշակիչ և վսեմ երգերը։ կարծես թէ լուսաշող երկնից և հայրենի աւերակաց մէջ տեղ թափառելով իր հրեղէն հառաչանքներ յաղուշ կը կրթէ ղերկինս՝ և իր սիրոյն ջերմութեամբն աւերակը կը վերականգնին, և մեր նախնի դիւցազանց ուրուականք զմայլած՝ մահուան դրկերէն դուրս կը վազեն։ Դիտենք զատանք և ատոց նեմանները՝ դուս հոգ՝ մի առ մի յիշատակին շատ երկար կըլլայ և կը տեսնենք որ բանասաղծութիւնը իր լայնատաւալ թեւոց տակ կատարէ ժամանակներն և անոնց մէջ ծնեալ դէպքերն ու դիտութիւնը, քանզի ամենայն ուսմունք ալ ժամանակի մէջ և կարիքէ մը ծնեալ են, բայց այս միայն՝ ինչպէս առաջ ըսի՝ մարդուս մտքէն ըղծուած է կատարեալ միշտ՝ իր ժամանակի մարդկանց նկատմամբ, և ինչպէս սիրտը անցեալին մէջ կը կորուսի՝ վախճանն ալ յաւիտենականութեան մէջ։

Եթէ պէտք ըլլայ բանասաղծութեան ամեն ըսած ինքեան յատկութիւնները մի քան միոջէ պատմել՝ կարողութիւնս մեր ըլլալէն դատ հարկ կը համարիմ խոստովանիլ Հոմերոսին հետ թէ հարիւր բերան և հարիւր ձայն չէր բաւեր, ուր թողունք որ իմ բաղձանքս լցացած կը համարիմ այս չափովս ալ՝ որովհետև քաջ գիտեմ որ այսպիսի ըզգացմունքներ ոչ միայն պակաս չեն 'ի ձեզ՝ այլ և լիաձիգ ալ ուրեմն։ Այսօր ուրեմն եթէ համառօտիւ մը նկարագրեցի թէ ըստ ինքեան բանաստեղծութիւնն ի՞նչ է, թէ ի՞նչ վերաբերութիւն ունի ուսմանց և պիտութեանց հետ, թէ ո՛ւր փնտռելու է անոր ըստկիզբը, թէ ի՞նչ առաւելութիւն ունի մարդկանց համար, և թէ վերջապէս մեծամեծ քերթողք ի՞նչ պաշտօն ունեցեր են, ձեր ներողամտութիւնը կարծեմ պիտի շնորհէք ինձ ուրիշ օր մը բանասաղծութեան այլ և այլ տեսակներուն վրայ խօսիլ։

Թ. ԹԷՐԶԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Ս. Պօլիս 22 հոկտ.

Երժէթ գեթոց շահագիտութիւնն անշարժ վիճակի մէջ է, և գիներն իյնալու հակամէտ։ Լ. Լվենթ Հէրբլա լրագրին խօսքին նայելով՝ անցեալ շաբաթ օրը նոր արժէթուղթերը մայրաքաղաքս հասած են գաղղիական շոգենաւով, և յուսալի է որ փոփոխութիւնն իր պայմանեալ ժամանակին մէջ վերջանայ։ Մինչև չորեքշաբթի օրը մայրաքաղաքիս մէջ փոխանութեան ներկայացած ամեն անսակ արժէթղթոց գումարը 9 818 000 լիրայի հասեր է, որ Եւրոպայի մէջ փոխուած 6 400 000 լիրայի գումարին հետ միացընելով 5, 750 000 լիրայի փոփոխելի արժէթուղթ կը մնայ։ Նկատելի թէ այս շարթու նոր արժէթղթերն հանելու համար պէտք եղած կարգադրութիւններն ըլլալէ ետև շրջաբերութեան պիտի եղեն։ Հեւաբար հիմնակուրնէ կրնանք ըսել թէ արժէթղթոց փոփոխութիւնն յաջողած է։ բայց ինչպէս որ ուրիշ անգամ ալ ծանուցած ենք, միւս կողմանէ փոփոխութեան հակառակորդներն ամեն տեսակ զրոյցներ կը տարածեն, և ասոնց խօսքին նայելով՝ Փարիզի քանի մը սեղանաւորութեան տուներ մեծագումար օտարներուն արժէթուղթ առած են զրս փոփոխութեան չպիտի ներկայացնեն և առաջուան պէս 0/0ին 6 շահ և 0/0 2 գլխ սվճարը (թագսիթ) ամբողջ պիտի պահանջեն։ Այս զրոյցները տարածողները կը յաւելցընեն նաև թէ յիշեալ տուները մանաւանդ (քօմիթէ) մ'ալ անուանած են իրենց շահերը պաշտպանելու համար։ Բա մեզ չենք ուզեր այս զրոյցներուն կարևորութիւն տալ, բայց դրամական ժամանակագրի մը պարտքը հրապարակին ամեն մէկ դարձուածները նշանակել ըլլալով, պէտք էր որ անոնք ալ յիշենք։

Օսմանեան Պանքային յունիս 30ի հաշուեկշիռը (պիլան) հրատարակեցաւ։ Կ. Պոլսոյ մէջ ունեցած կանխիկ ստակին գումարն է 55 599 968 գուրուշ, իսկ շրջաբերութեան հանած Պանք—նոթներն են 135 400 գուրուշ։ Կոյսերական գանձին ունեցած առնելիքն է 36 107 628 գուրուշ, տալիքը 37 506 607 գուրուշ, և որով իր պարտքը կը մընայ 1 398 979 գուրուշ։ Պանքային աւանդներն մեծ զարգացութիւնը աքսնթ օրով կորած տոմսակներու վրայ կարացած է, վասն զի ասոնց գումարը 202 881 783 գուրուշի հասեր է, բայց ասիկա ինչպէս նաև իր միւս գործողութեանց մեծ մասն ալ առաւել իր շահուն կը նպաստէ առանց մայրաքաղաքիս վաճառականութեան ալ մեծ ծառայութիւն մը մատուցանելու։ Իսկ ուրիշ տեղեր տերութիւնը Պանքային պարտք կունենայ, բայց հոս Պանքան գանձուն պարտք ունի։

Եգիպտական կառավարութեան Փարիզ փոխառութիւն մ'ընելու վերայ ըլլալը ծանուցուած էր, բայց բամպակին գիներն բարձրանալուն պատճառաւ ոչ ևս հարկ մնացեր է փոխառութեան։

Աքսնթիներուն մէկէն 'ի մէկ բարձրանալուն վրայ Փարիզի Տէպա լրագիրը յօդուած մը կը հրատարակէ որ նշանակութեան արժանի է։ Աճառականութիւնը մեծ ազաս կրեց աքսնթներուն ոլեղէն, և ասոր ալ պատճառն Ընդհանուր պանքան է, որուն պատասուոր կազմութիւնն իր ազատ գործողութիւնը կորցուցու։ 1844ին խորհրդարանին գրած օրինաց համեմատ պանքան չկրնար 14 1/2 Ս. լիրայէն աւելի Պանք-Նոթ շրջաբերութեան հանել, առանց փոխարէն պահեստի արծաթ կամ ոսկի ունենալու, ուստի շատ անգամ փոքր նեղութիւն մ'ալ՝ որ Պանք-Նոթ հանելով կրնայ թեթևցընել, աքսնթն բանձրացնելու պատճառաւ կըլլայ։ Տնտեսական դիտութիւնն ապացուցած է որ հարստութիւնը միայն ոսկւոյ և արծաթի վրայ չկրնար, այլ և վարկի (քրէտի) ուսմի դրամական տարգուածներու առնելը վարկը կրնայ աքսնթներն արժան պահել։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Լիգհարի Լիֆլազ խանն Պարբեար էթմէքճիլերին՝ սերտէթը միւզայէտ պուլունան էմլաք վէ սայիրէլերին միւզայէ սերտէի նէհայէթ ֆիյաթլէրի պիր։

Պէյքօղլայ եալը քարիյէսինտէ լէպլի սերտէտ քիպրին սէքիզ եիւզ զիրա մքտարի քիարկիր էսնիյէլու եիկիրմի պարկիր քուվվէթինտէ պիր պաղ վարար սէկիրմէնի 180000։

Եմինէ Պէյքօղլայ չարշուտ թիւթունճի սիւքքանի 17500։

Եմինէ Պէյքօղլայ Հ. ահին քայատէ թահմինէն պին դիրա մքտարի արայ 10000։

Եմինէ Պէյքօղլայ Տէմիրճի օղլանայ չիվիճի սիւքքանի 5000։

Եմինէ Պէյքօղլայ Գալաղ—Տէրէ մահալէսի պաշինայ միրան պաղ 1500։

Ռումիլի Ֆէնարընայ էթմէքճի Ֆուրունի 36000։

Ռումիլի Գալաղընայ էքմէքճի Ֆուրունի վէ պիր մքտար պահէտ վէ օտունլուք 20000։

Սարբեարատ չարշուտ քէօշէ պաշի վէ թարիք եիւզիւնտէ արպէն էլլի գիրայ օլարադ պին գիրայ մքտարը մահալի շամիլ Ֆուրուն վէ սէկիրմէն 240 000։

Եմինէ Սարբեարատ չարշուտ չիվճի սիւքքանը 10500։

Եմինէ Սարբեարատ Եմէնի մահալէսէ լէպլի սերեատէ՝ էթմէքճի Ֆուրունի վէ օտունլուք 51500։

Թարապիատէ սէկիրմէն արտատը 20000

Լիմնագի մէզբիւրէնին թարիխի իլանէն իթպարէն նէհայէթ եիկիրմի պիր կիւն հուրլիւնտէ միւզայէտերինէ խիթամ վերիլէճէկինտէն, տահա զնյատէ թալիպ օլանլէրին վատէյի մէզքիւրէ հուրլիւնտէ գատար մէսալիէի իֆլասիյէ քօմիթէսինէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի վէ միւտատէթը մէզզուրէ միւրիւրինտէն սանկրա զու հուր խէճէք թալիպլէրին զամիրէրի գաղուլ օլունմայճաղի իլան օլունուր։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ԱՐԱՄԵԱՆ

ՕՐԱՑՈՅՑ

1866

ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Կը գտնուի Աւանա այրը Ճանը խան, թիւ 6. եւ ամեն հայ գրավաճառաց քով։

Դին 2 ղուրուշ

Գաղղիերէն վաճառականութեան թղթակցութիւն և հայերէն տոմարակալութիւն գիտցող և վաճառականութեան կանոններու հմուտ անձ մը կուզուի Ուզողը լրագրոյս գրասենեակը երկայնալու է։

ԹՈՒՂԹ

ԵՒ ԳՐՈՒԹԵՍՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ

ՁԻՆԵԼԻ ԽԱՆԻՆ ԴՈՒԱՆ ԿԻՑ ԹԻՒ 12 ԵՒ 14 ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ

ԱՄԵՆԱՅԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ ՄԵԾ ԵՒ ՄԱՆՐ ՎԱՃԱՌՈՒՄՈՒՆՔ

Յ. ԱՐՇԱԿ ԵՒ ԸՆԿ.

Պատիւ ունին արդոյ հասարակութեան ծանուցանելու, որ ամեն տեսակ թուղթեր և գրութեան պիտոյքներ, ինչպէս տետրակներ, կապամարներ, ընդօրինակութեան մատուներ, գրիչ, մելան, կնքամատ, կանոն, գրաւազ, և այլն և այլն Եւրոպիոյ գործարանաց հետ ուղղակի յարաբերութեանց շնորհիւ կարող են պօլսոյ ամեն թղթավաճառներէն աւելի ածան գներով ծախելու թէ մանուկով և թէ հատով ուզողներու։ Հասարակութեան դիւրութեանը համար վերջին գիները օրինակներուն վրայ նշանակուած են, մանուկով կամ շատ առնողներուն համար օրինաւոր զեղչ ըլլալու պայմանաւ։ Գաւառներէն թուղթ և այլն ուզողները կրնան դիւրութեամբ սատակ, և այնպիսեաց օրինակներն ալ կը պիտուին, ծախքը իրենց վրայ ըլլալով։ Նամակները պէտք է վճարուած ըլլան։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՅ ԱՐԺԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	Բշ. 18	Գշ. 19	Գշ 20	Եշ. 21	Ուր 22	Շաբ. 23
	Գրշ.	Գրշ.	Գրշ.	Գրշ.	Գրշ.	Գրշ.
Օսմանեան լիրա Մէճ.	102	102	102	102	102	102
Բանկոյ արծաթ						
Թանվ. Միւմթազէ	59	59	59.21	58.27	58.30	58.30
Լսանմը ձէմիսէ տէն	52	52	51.25	51.25	52	52
» » Նոր	52	52	51.22	51.25	51.35	51.35
Աղիզիէ ստակով	51.15	51.15	50.10	51	51.18	51.18
Իսսա՝ը ուսմուտի	41.10	41.10	41.10	41.10	41.10	41.10

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ԱՐՄՏ.		ՄԵՏԱՔՍ	
Ցորեն Թաղան կարմիր	—	Պուռսա կարճ թէֆէ	520—530
» Խարկի »	25—26.10	» երկան »	540—550
» Բուռ. Պալէքէ	22—24	» խոզակ չոր	—
» Կալաց	—	Շաքի հնդկան ֆրանք	62—64
» Վառնա	—	» 4 պաճաթ »	—
» Խզրայլի կակուղ	21—22	» Խարապաղ »	—
» Կալաց »	—	» Պարկաս »	62—64
» Գուրկազ »	22—23	» Երկրորդ »	60—
» Պալէքէ »	21—23	» Մահալրճ »	—
« Վառնա »	21—24	» Պանարմա »	—
Եգիպտացորեն Կալաց	—	» Կէյլէ »	—
Դարի	— 11.20		

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Գուրուշ
Բանկոյ Պալըքէսէր	հօխայ	—17.20
» Կէյլէ	»	—18.20
» Աստնա	»	—18
» Բուլսատան	»	—15
Բուրդ Էնկիլիզ լուացված	»	—16.20
» » չլուացված	»	— 8
» Պալըքէսէր չլուաց	»	— 7.20
Ճէյրի Էնկիլիզիա	»	—12
» Թօխատ	»	—11
» Զորում	»	—10
Մազը սեւ	»	18—22
» Ճերմակ	»	11—12
Թիֆթիք Էնկիլիզիա	»	49—50
Ակիսն Պալըքէսէր	»	—180
Քիմիրք Տերեւ բանուած	»	20—23
Սալէպ Տաճկատանի	»	14—16
Մեղրամոմ դեղին Ջրապլան	»	—26
» » Սնառօլու	»	—24
Մուսամ Բուռմէլիի	»	—
Կատաւատի հունտ Բուռմէլիի Քիլէ	»	—
» » Պանարմա	»	—
Զէթ Այվալըզ	հօխայ	— 8
» Կիրիտ	»	— 7
Սճառ (Սապոն) Գանտիա	»	— 6
» » Մարսիլիա	»	— 5
Բրինձ Եգիպտոս Բէչիտ	»	— 4
» Տիմեաթ	»	—

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Գուրուշ
Խանվի Ռիսօ եւ Դարիս 100	հօխան	900—1000
» Մառթին »	»	—
Շաքար գլուխ 6-10 լ. կնդ.	»	—
» Փոչի (թօզ)	» »	—238
» Հղ. գլուխ	» »	—
» Փոչի	» »	—238
Գազզ. գլուխ	» »	—290
» Փոչի	» »	—230
Անագ (գալայ)	» »	—680
Պղպէջ (պիպէր)	հօխայ	— 6
Լեզակ (չիվիտ) Պէնկալա	»	—150
» » Մասրատ	»	—140
Անուշադր (Նոշատը)	»	— 6.20
Պղպատ (Զէլիք)	սնտուկ	—180
Կապար (Գուրշուն)	»	— 3.10
Թիմեղ (Թէնէքէ) զոյգ սնտ.	»	—320
Զինք սախտան Եւ 7-12 Հվայ		— 5
Երկաթ Անգ. ճողաձեւ	կնդ.	66— 70
» Բեւեռցու	»	73— 75
» Տախտակ 1—14	»	110—115
» Բոլորակ	»	140—145
» Ռուսիոյ	»	120—130
Քարֆիլա Վարիլ 39 Հվայ.		— 95
Իսպիտիրէճ ճէն. զոյգ	Մտտ.	—250
» Գէլճ.	»	—230
» Թրիէսթ	»	— 80
Սրառմաչէի վիէննա	հօխան	— 16
» Թրիէստ եւ Գալաղ.	»	— 14

Այս լրագիրը շաբաթը երկու անգամ կելլէ Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը։ Ով որ կուզէ կրնայ ստորագրուիլ, Կ. Պոլիս Զինելի խանը լրագրոյս գրասենեակը։ Իսկ դուրսերը նոյնպարմանուներն են։

ԻԶՄԻՐ. Խաչատուր Ց. Զաքիեան.

ԵԳԻՊՏՈՍ. Պօղոս Էֆենտի Կարապետեան.

ԱՆԴՐԻԱՆՈՊՕԼԻՍ։ Մանտեսի Սուրիաս աղա Գալուստեան։

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Գ. Խաչատուր Եղմասեան։

ԿԱՐԻՆ. Կարապետ սպտտուելի Զաքարեան.

ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Աբրահամ աղա Աբամ խաչէրեան։

ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Յարութիւն աղա Ճամճեան.

ՎԱՆ. Գրիգոր աղա Խաճանեան.

ԵՐԶՆԿԱ. Ընթերցասիրաց Թանգարան.

ԱՏԱԲԱԶԱՐ. Մանտեսի Յակոբ աղա Տ. Գրիգորեան։

Ուրիշ քաղաքներեն ստորագրուիլ ուզողները՝ այս տեղերեն մէկուն հետ կրնայ բդրակցիլ։

Խմբագիր–Տնօրէն

Կ. Ս. ԻԹԻԹԻԱՆՑԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ

Կ. ՊՕԼԻՍ ԶԻՆԵԼԻ ԽԱՆ